

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT ve TASARIM ANASANAT DALI

KONVANSİYONEL HEYKEL; CAM MALZEME ve
ŞEFFAFLIK OLGUSU

TARIK DAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi ENVER GÜNER

ANTALYA – 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT ve TASARIM ANASANAT DALI

KONVANSİYONEL HEYKEL; CAM MALZEME ve
ŞEFFAFLIK OLGUSU

TARIK DAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi ENVER GÜNER

Bu çalışma.....tarafından.....nolu Yüksek Lisans tez projesi
olarak desteklenmiştir. (Tez Proje olarak desteklenmemiş ise bu yazı kaldırılacaktır.)

ANTALYA – 2022

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../.....

Öğrencinin
Adı ve Soyadı

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Tarık Dayan tarafından hazırlanan “Konvansiyonel Heykel; Cam Malzeme ve Şeffaflık Olgusu” başlıklı bu çalışma ../. ../. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı

Başkan

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

Tez Savunma Tarihi:

Mezuniyet Tarihi:

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Malzeme, plastik sanatların ayrılmaz bir parçasıdır. Heykel sanatı ise malzeme ile iç içe olan ve hatta doğrudan malzemeye var olan disiplindir. Sanatçıların yüzyıllar boyu süren malzeme arayışı günümüz sanatçılarına ışık olmuş, bu bilgiler yaratım sürecinin devamında üretim aşamasına katkı sağlamıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte paralel olarak gelişen imkanlar materyallere yansımış, sanatçıların bu materyallere ulaşması ve düşünsel olarak malzemeleri bir araya getirebilme çabaları disiplinlerarası kompozisyonları ortaya çıkarmıştır. Yelpaze her ne kadar geniş olsa da geçmişten günümüze konvansiyonel malzemelerin sanatçı ve sanat tarihi için değeri hiç azalmamıştır. Bu malzemelere yeni yorumlar getirilmiş, 20. yüzyılın olanaklarıyla ifade aracı olan cam malzeme, heykel sanatında yerini alırken birçok sanatçı konvansiyonel malzeme ile bunu harmanlayarak disiplinlerarası bir anlayış benimsemiştir.

Bu çalışmada, geçmişten günümüze kadar varlığını koruyan konvansiyonel malzemelerle birlikte cam malzemenin kullanımı araştırılmış ve şeffaflık olgusu irdelenmiştir. Araştırma konusu paralelinde eser üreten sanatçılardan ve kişisel çalışmalardan örnek verilerek malzeme temelli bir çözümleme gerçekleştirilmiştir.

Yüksek Lisans eğitim sürecinde ve bu araştırmanın her aşamasında engin bilgi birikimiyle bana destek veren, ilgi ve zamanını esirgemeyerek deneyimleri ışığında yol gösterici olan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNER'e, saygı, minnet ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tarık Dayan
Antalya-2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tarık Dayan
	Numarası	20185307004
	Anasanat Dalı	Sanat ve Tasarım
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Enver Güner
Tezin Adı		Konvansiyonel Heykel; Cam Malzeme ve Şeffaflık Olgusu

ÖZ

İnsan, bireysel ve toplumsal değerleriyle varlık göstermektedir. Bu değeri korumak hatta değer verileni ölümsüzleştirmek için sanat eserinin ifade gücünden yararlanılmıştır. Eski dönemlerde inançlar doğrultusunda tapınma ve korunma gibi ihtiyaçların paralelinde ortaya konulan heykeller bu sürecin ilk örneklerini oluşturmaktadır. Günümüzde değerler bağlamında toplumsal veya kişisel olarak döneme ışık tutacak yapıtlar üretilmektedir. Bu eserlerin, korunması, uzun yıllar varlığını sürdürebilme düşüncesi, malzeme seçimini de etkilemiştir.

Eserlerin sağlam olması için tercih edilen materyaller, dönemsel olarak sunulan imkanlar ve doğada bulunabilen mukavemeti yüksek malzemeler olmuştur. Sanatçılar da bu sebeple eserlerini taş, ahşap ve metal çeşitlerinden üreterek alışlagelmiş olan, konvansiyonel malzemelerin daha sık kullanılmasına sebep olmuşlardır. Uzun yıllar konvansiyonel malzeme ile üretim gerçekleştirilmiş ancak sanayinin gelişimiyle farklı arayışlar ortaya çıkmıştır. Bu değişim malzeme seçeneğinin artmasına ve disiplinlerarası kompozisyonların oluşturulmasına olanak tanımıştır. Çeşitli malzemelerin kullanımıyla birlikte cam da sanatçılar tarafından tercih edilen materyaller arasında yerini almıştır. Camı sıcak ve soğuk tekniklerle şekillendiren sanatçılar, malzemenin fiziksel ve görsel yapısını ön plana çıkartmak için başka malzemeler ile birlikte kullanmışlardır. Bu etkileri öne çıkaran; karşıtlık, ışık-gölge dengesi, doluluk-boşluk dengesi gibi unsurlar konvansiyonel malzeme ve camın birleşerek oluşturduğu karışık eserlere dönüşmüştür.

Bu çalışmada konvansiyonel malzemenin heykel sanatındaki süreci ve önemi incelenerek, çeşitli sanat eserlerinden örnekler verilmiştir. Camın kısa tarihçesi ve heykel malzemesi olarak kullanımıyla birlikte gelişen serüvenin konvansiyonel malzeme ile birlikte kullanılması araştırılmış, sonucunda oluşan şeffaflık olgusu irdelenmiştir. Çalışma konusuna paralel olarak üretim yapan sanatçılardan örnekler verilmiş Göstergibilimsel Yöntem ile eser çözümlemesi yapılarak plastik unsurlar sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konvansiyonel heykel, çağdaş cam sanatı, şeffaflık, disiplinlerarası, kavramsal sanat

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student's	Name Surname	Tarık Dayan
	Number	20185307004
	Department	Art and Design
	Advisor	Dr. Öğr. Üyesi Enver Güner
Thesis Name		Conventional Sculpture; Glass Material and Transparency

ABSTRACT

Human beings exist with their individual and social values. In order to preserve this value and even immortalize the valued, the expressive power of the work of art was used. The sculptures, which were put forward in parallel with the needs such as worship and protection in line with the beliefs in the old times, constitute the first examples of this process. Today, works are produced that will shed light on the period socially or personally in the context of values. The idea of preserving these artifacts and surviving for many years has also affected the choice of materials.

The preferred materials for the robustness of the works were the opportunities offered periodically and the materials with high strength that can be found in nature. For this reason, artists produced their works from stone, wood and metal varieties, causing the conventional materials to be used more frequently. Production has been carried out with conventional materials for many years, but with the development of the industry, different searches have emerged. This change allowed the choice of materials to increase and the creation of interdisciplinary compositions. With the use of various materials, glass has also taken its place among the materials preferred by the artists. The artists, who shaped the glass with hot and cold techniques, used it together with other materials to highlight the physical and visual structure of the material. Highlighting these effects; Elements such as contrast, light-shadow balance, fullness-space balance have turned into mixed works created by combining conventional materials and glass. In this study, the process and importance of conventional material in the art of sculpture were examined and examples from various works of art were given. The short history of glass and the adventure that developed with its use as a sculpture material, along with the use of conventional materials, were investigated, and the resulting transparency phenomenon was examined. In parallel with the subject of the study, examples were given from the artists who produced, and plastic elements were questioned by analyzing the work with the Semiotic Method.

Keywords: Conventional sculpture, contemporary glass art, transparency, interdisciplinary, conceptual

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEZ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GÖRSELLER LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. BÖLÜM: HEYKEL SANATINDA KONVANSİYONEL MALZEMENİN KULLANIMI	4
3. BÖLÜM: CAMIN SANAT MALZEMESİ OLARAK KULLANIMI	12
3.1. Camın Kısa Tarihçesi	12
3.2. Camın Heykel Malzemesi Olarak Kullanımı	15
4. BÖLÜM: HEYKEL SANATINDA CAM ve DİĞER MALZEMELERİN BİRLİKTE KULLANIMI	28
4.1. Sanatçılar	29
4.1.1. Lara Aldridge	29
4.1.2. Mary Shaffer	31
4.1.3. Dan Dailey	33
4.1.4. Steve Linn	35
4.1.5. Keith Cummings	37
4.1.6. Christopher Wilmarth	38
4.1.7. Donald Lipski	40
4.1.8. Gina Zetts.....	42
4.2. Şeffaflık Olgusu	45
5. BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMALARI	49
SONUÇ	58
KAYNAKLAR	59
ÖZGEÇMİŞ	61

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. Anonim, “Willendorf Venüsü”, Viyana.	4
Görsel 2. Michelangelo Buonarroti, “Davut”, (1505-04), Mermer, Floransa.	6
Görsel 3. Auguste Rodin, “Calais Burjuvaları”, (1884-89), Bronz, Fransa.	8
Görsel 4. Julio González, “İnsan-Kaktüs”, (1939), Metal.	9
Görsel 5. Anonim, “İsa’nın Gömülmesi”, (1500), Ahşap, V&A Müzesi Koleksiyonu, Almanya.	10
Görsel 6. Eski Mısır’da döküm tekniğiyle yapılmış bir grup cam heykelcik.	13
Görsel 7. Anonim, “Opak Beyaz Şişe”, (1.yy), Newark Müzesi, Amerika.	14
Görsel 8. Umberto Boccioni, “Uzayda Sürekliliğin Eşsiz Formu”, (1913).	15
Görsel 9. Naum Gabo, “Bir Kadının Başı”, (1917-20), Modern Sanatlar Müzesi, New York.	16
Görsel 10. Pilkinton Cam Fabrikası, (1966).	17
Görsel 11. Henry Cros, “Caroline Hill’in Portresi”, (1900’ler).	20
Görsel 12. Amalric Walter, “Bukalemun Yemeği”, (1909).	21
Görsel 13. Rahmi Atalay, Esnetme ve Eritme Tekniği Çizimi.	21
Görsel 14. Anonim, “Kral Amenhotep II’nin Portresi”, (M.Ö. 1426-1400).	22
Görsel 15. Büyük cam parçalarla döküm aşamaları.	23
Görsel 16. Çökertme tekniği döküm aşamaları.	24
Görsel 17. Irene Frolic, “Gemi Teknesi Rüya Tohumu”, (2014), Çökertme Döküm Cam Tekniği.	24
Görsel 18. Akıtarak döküm tekniği aşaması.	25
Görsel 19. Kalıp içinde bükme tekniği uygulama aşaması.	26
Görsel 20. Kalıp üzerinde bükme tekniği uygulama aşaması.	26
Görsel 21. Agah Barış Can Aksakal, “Kırmızı Çizgim”.	27

- Görsel 22.** Marcel Duchamp, “Bekarları Tarafından Çırılçıplak Soyulan Gelin / Büyük Cam”, (1915-23). **28**
- Görsel 23.** Lara Aldridge, “Kare Servis Tabağı Doku Detayı”, (1994), Metal ve Cam. **29**
- Görsel 24.** Lara Aldridge, “Cam Levha”, (2010), Metal ve Cam. **30**
- Görsel 25.** Mary Shaffer, “Tırnak Yastığı”, (1972), Metal ve Cam. **31**
- Görsel 26.** Mary Shaffer, “Harekete Geçirmek”, (2003), Metal ve Cam. **32**
- Görsel 27.** Dan Dailey, “Köpek Yarışması, Sirk Vazosu”, (2001), Bronz ve Cam. **33**
- Görsel 28.** Dan Dailey, “Mücevher Çitli Çıplak”, (1998), Bronz ve Cam. **34**
- Görsel 29.** Steve Linn, “Yeni Tango (Astor Piazzola)”, 130 x 80 x 20 cm, Ahşap, Bronz ve Cam. **35**
- Görsel 30.** Steve Linn, “Giorgio Morandi”, Ahşap, Bronz ve Cam. **36**
- Görsel 31.** Keith Cummings, “Kızarmak”, (2008), Metal ve Cam. **37**
- Görsel 32.** Christopher Wilmarth, “Sonoma Köşeleri”, (1971), 64,8 x 83,8 x 9,5 cm, Metal ve Cam. **38**
- Görsel 33.** Christopher Wilmarth, “Davet”, (1975-76), Metal ve Cam. **39**
- Görsel 34.** Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD. **40**
- Görsel 35.** Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD. **41**
- Görsel 36.** Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD. **41**
- Görsel 37.** Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (Detay), (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD. **42**
- Görsel 38.** Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (2014), Ahşap ve Cam. **43**
- Görsel 39.** Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (Detay), (2014), Ahşap ve Cam. **43**

- Görsel 40.** Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (Detay 2), (2014), Ahşap ve Cam. **44**
- Görsel 41.** Václav Cigler, “Yumurta”, 55 x 55 x 100 cm, Caterina Tognon, İtalya. **45**
- Görsel 42.** Marry Shaffer, “Çıkıntı Mavi Mamoure”, (2001), Bronz ve Cam. **47**
- Görsel 43.** Marry Shaffer, “Çıkıntı Mavi Mamoure”, (Detay), (2001), Bronz ve Cam. **48**
- Görsel 44.** Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya. **49**
- Görsel 45.** Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (Detay), (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya. **49**
- Görsel 46.** Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (Detay), (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya. **50**
- Görsel 47.** Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık” (Kalıp Aşaması), (2020), Antalya. **51**
- Görsel 48.** Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık” (Çökertme Aşaması), (2020), Antalya. **51**
- Görsel 49.** Tarık Dayan, “İsimsiz”, (2020), 56 x 48 x 17 cm, Cam, Metal ve Granit, Antalya. **52**
- Görsel 50.** Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Modelleme Aşaması), (2020), Antalya. **53**
- Görsel 51.** Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Bal Mumu Aşaması), (2020), Antalya. **53**
- Görsel 52.** Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Döküm Aşaması), (2020), Antalya. **54**
- Görsel 53.** Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Döküm Sonrası Detay), (2020), Antalya. **54**
- Görsel 54.** Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (2019), 190 x 140 x 110 cm, Cam, Fiber, Antalya. **55**
- Görsel 55.** Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Detay), (2019), 190 x 140 x 110 cm, Cam, Fiber, Antalya. **56**
- Görsel 56.** Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Bal Mumu Aşaması), (2019), Antalya. **57**

Görsel 57. Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Döküm Sonrası), (2019), Antalya.

1. GİRİŞ

Heykel, insan yaşamının içerisinde çok eski dönemlerden günümüze kadar varlığını koruyan bir sanat dalıdır. Dönemsel olarak yapılış amaçları değişse de eski çağlardan günümüze kalan heykelcikler bu sanat dalının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Başlangıcından yakın zamana kadar boyut ya da malzeme kapsamında değişiklik göstermiş, konu bağlamında genellikle dini inançlar, ritüeller, büyü, toplumsal statü ve çeşitli semboller merkeze alınmıştır. Form algısından daha çok taşıdığı, hissettirdiği ve anlattığı imgelerin her biri önem arz etmektedir.

Buradan yola çıkarak heykel tarihinde eserler, uzun bir süre işlevsel olarak üretilmiş ve insan hayatındaki önemi ile saygı gösterilen, korunan yapıtlar haline gelmiştir. Bu nedenle heykellerin uzun ömürlü olabilmesi için malzemelerin yapısı ve dayanıklılığı göz önünde bulundurularak daha sağlam yapıtlar ortaya çıkarılmıştır. Doğada rahat bulunan ve mukavemeti yüksek olan taş, ahşap ve bronz gibi malzemeler kullanılarak konvansiyonel heykeller yapılmıştır (Huntürk, 2011, s. 23).

Konvansiyonel Heykel sanatı, sanatçının duygu ve düşüncelerini aktarma amacıyla geleneksel malzemelerin kullanılması ile ortaya çıkan formlardır. Heykel tarihinde eserleri plastik açıdan belirleyen kompozisyon, ışık-gölge, ritim, denge ve kontrast gibi kavramlar sanat eseri oluşumunda dikkate alınması gereken başlıca unsurlardır. Yıllar içerisinde malzeme değişse de plastik bağlam çerçevesinde yapıtlar yakın zamana kadar sadece konvansiyonel malzeme ile form kazanmıştır. Bronz, taş, ahşap ve demir gibi konvansiyonel heykelleri oluşturan materyallerin, tarih boyunca uzun süre sağlam kalması malzemenin değerini de arttıran en önemli noktalardandır. Heykel tarihinde dönemsel olarak konu ve yöntemler farklılıklar göstermiş, bunun etkileri de en çok malzemeye yansımıştır. Geleneksel malzemenin yanı sıra 20. yüzyılda endüstrinin gelişmesiyle sanatçılar, çeşitli malzemeleri plastik sanatlarda kullanma fırsatı yakalamıştır. Sanayinin gelişmesiyle oluşan malzeme seçeneği, sanatçıların farklı disiplinleri birlikte çalışmasına imkân sağlamıştır. Her türlü malzemenin bir arada kullanılabilmesi disiplinlerarası çalışmaların çoğalmasına yol açmıştır.

Günümüzde malzeme seçeneği giderek artsa da heykel sanatı için değerli ve dayanıklı olan konvansiyonel malzemelere yeni etkiler katmak amacıyla farklı

materyaller dahil edilmektedir. Konvansiyonel malzeme ile birlikte disiplinlerarası ilişki kurulabilecek gereçlerden biri de camdır. Cam heykel tarihindeki ilk örnekler Antik Mısır dönemine uzansa da çağdaş sanatta diğer malzemeler ile kullanılarak plastik sanatlardaki yerini alması, cam fabrikalarının açılmasıyla olanaklı hale gelmiştir (Ağatekin, 2008, s. 7).

Camın plastik sanatlarda yerini almasıyla sanatçılar, geleneksel malzemelerle birlikte çeşitli teknik ve yöntemleri kullanarak yeni formlar oluşturmuşlardır. Cam, kimyası gereği şeffaf oluşu, ışığın geçirgenliği, kırılmaları, iç bükey ve dış bükeylerin oluşturduğu ışık-gölge etkisiyle formlarda izleyiciyi etkileyen bir görselin meydana gelmesini sağlamaktadır. Bronz, taş, ahşap ve metal gibi geleneksel malzemeler ile birleştiğinde şeffaflık etkisinin sonucunda kontrast yaratılabilirken, gerektiğinde ise kompozisyonda sınırları çizen ve aynı zamanda doluluk-boşluk dengesini sağlayabilen bir malzemedir. Işğın yardımcısı niteliğindeki cam malzeme, çeşitli teknik ve yöntemlerle şekillendirilip diğer materyaller ile yeni ve özgün kompozisyonların tasarlanmasının yolunu açmıştır.

Bu çalışmada; konvansiyonel heykel sanatı ve konvansiyonel malzeme ile camın birlikte kullanılmasıyla oluşan şeffaflık olgusunun formlar üzerindeki değerlendirmesi yapılacaktır. Araştırmada, bu malzemeleri bir arada kullanan sanatçıların eserleri üzerinden tanımlanacak sınırlılıklar çerçevesinde, Göstergebilimsel Yöntem ile çözümlemeler yapılarak camın yaratmış olduğı şeffaflık olgusunun plastik dile yansıyan korelasyonel etkileri üzerinde durulacaktır.

Literatürde cam malzemenin heykel sanatında kullanımının teknik bağlamda ele alındığı görölmektedir. Fakat camın konvansiyonel heykel sanatına katmış olduğı şeffaflık olgusu ve bu olgunun ortaya çıkardığı plastik değerler kapsamında bir inceleme ortaya koyulmamıştır.

Bu nedenle çalışmanın amacı, konvansiyonel malzemeyle camın birlikte kullanılması ile oluşan formların şeffaflık olgusunu ve sonucunda ortaya çıkan estetik yargıyı plastik sanatlarda disiplinlerarası bir çalışmayla irdelemektir. Çalışmanın bu bağlamda literatürdeki boşluğu doldurması ve gelecekteki araştırmacılara ışık tutması amaçlanmaktadır.

“Konvansiyonel” ve “Sanat” kavramları bir araya geldiğinde bilindik, alışılmış, klasik malzemeler ile yapılan sanat eserlerini akla getirmektedir. Bu nedenle, “Konvansiyonel Heykel Sanatı” denildiğinde hem yöntem hem de malzeme bağlamında alışlagelmiş bir heykel sanatından bahsedilmektedir. İlk çağlardan bu yana konvansiyonel heykel sanatı birçok medeniyet tarafından ortaya çıkarılmıştır. Günümüze kadar gelen yapıtların geniş yelpazesi, çok çeşitliliği bu durumu kanıtlamaktadır.

“Konvansiyonel Heykel Sanatı; Cam Malzeme ve Şeffaflık Olgusu” adlı bu çalışma, malzemeler arasındaki ilişkinin teknik verilerden öte plastik öğelerin çözümlemesini de içermesi açısından önem taşımaktadır.

Günümüzde cam, her türlü malzeme ile bütünleştirilerek disiplinlerarası tasarımlarda yer almaktadır. Camın birlikte kullanıldığı malzeme yelpazesinin geniş olmasından dolayı bu çalışmanın kapsamı sadece konvansiyonel malzeme ile camın ilişkilendirilmesi çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Cam malzeme yapısal olarak birçok farklı etkiyi izleyiciye sunmaktadır. Yaratmış olduğu bu etkiler arasından yalnızca şeffaflık olgusu üzerinde durularak bir araştırma gerçekleştirilecek şekilde sınırlılık belirlenmiştir.

2. BÖLÜM: HEYKEL SANATINDA KONVANSİYONEL MALZEMENİN KULLANIMI

Heykel sanatı, ilk çağlardan günümüze kadar malzemenin çeşitli form ya da kompozisyonlarla, sanatçının duygu ve düşüncelerini ifade etmesine olanak sağlayan bir araç olarak varlık göstermektedir. Bu bağlamda heykel sanatında materyal seçimi uzun yıllar önemini korumuştur. Diğer sanat dallarına göre malzemeye daha çok bağlı olması heykel tarihi sürecinde dayanıklı olana yönelimin sebeplerini ortaya koymaktadır.

Malzeme yelpazesi günümüzde oldukça geniş olsa da Buzul Çağı'ndan bugüne doğada dayanıklı olarak bilinen taş, bronz, ahşap heykel sanatında konvansiyonel malzeme olarak görülmektedir. Konvansiyonel malzeme, anlamı gereği uzun süredir var olan, olağan veya tipik materyallerdir ("Conventional", t.y.). Buna örnek olabilecek ilk heykellerden biri Willendorf Venüsü, konvansiyonel malzeme ile ilişkilendirilen en temel heykelciklerdendir.

Görsel 1. Anonim, “Willendorf Venüsü”, Viyana, (Kaynak: <https://www.peramuzesi.org.tr/blog/sanatta-venus/1427>, Erişim Tarihi: 18.01.2022)

“Willendorf Venüsü günümüzden 28,000 ila 25,000 yıl önce, Paleolitik dönemde yapılmış bir Venüs figürinidir. 11 cm. boyundaki figürin 1908 yılında Avusturya’daki Willendorf yakınlarında bulunmuştur. Figürin yerel olarak bölgede bulunmayan politli kireçtaşıdan oyulmuştur” (“Sanatta Venüs”, 2017, 6.paragraf).

İlk heykelticiler bereket, doğurganlık ve verimlilik gibi temalar ile insanların inançlarını desteklemeye yardımcı olan çalışmalardır. Özi Huntürk, heykelin ilk çağlardan yakın zamana kadar süren işlevselliğini kitabında şu sözlerle özetlemiştir:

“Buzul Çağından Rönesans’a biçim dilinden çok sembolik anlatım diline önem veren heykel halkı korur, bereket sağlar, düşmanları korkutur, evlere, tahıl depolarına bekçilik eder, sınır taşı olur, yazılı kanunları gösterir, öyküler anlatır, insanlara bu dünyada eşlik ettiği gibi öteki dünya yolculuklarında da eşlik eder. Heykellerin önemli bir bölümü günümüz medyasına benzetilebilir çünkü görsel bilgi verirler, propaganda yaparlar, toplumun düşüncelerini şekillendirirler, insanları yönlendirirler. Bu dönem içerisinde anlatımını vazo, palet, riton, para gibi nesneler üzerinden de heykelin işlevi vardır ve doğadaki biçimleri yansıtır” (Huntürk, 2011, s. 23).

Buradan yola çıkarak heykellerin insan yaşamındaki önemi yine insanların eserlere kattığı işlevsel yapı ile görülmektedir. İnançlar, ritüeller gibi mistik doğrultuda yapılan heykellerin dayanıklılığı ve uzun süre varlığını koruyabilmesi üretim sürecinde konvansiyonel malzemelerin tercih edilmesinin başlıca nedenlerindendir.

Konvansiyonel heykel, Endüstri Devrimi’ne kadar varlığını korumuş ve günümüzde de halen sanatçılar tarafından tercih edilen bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Konvansiyonel malzemeye en iyi örneklerden birisi taştır. Sanatçıların yüzyıllar boyu taş malzeme ile üretime devam etmeleri, çeşitli müzelerde yer alan, heykel sanatının temelini oluşturan yapıtların sergilenmesi, ek olarak günümüzde bu çalışmaların çözümlemelerinin yapılması konvansiyonel malzemenin önemini ortaya koymaktadır.

Michelangelo Buonarroti (1475-1564), İncil karakteri olan Davut'u yapmayı üstlenmiş ve o dönemde henüz yirmili yaşlarında olmasına rağmen beş yüz on yedi cm uzunluğundaki çalışmayı başarılı şekilde sonlandırmıştır. Anıt projesi olarak yapılan heykel mermerden yontulmuş olup taş malzemeye en iyi örneklerden bir tanesidir ("The Story of Michelangelo's David", t.y., 1.paragraf).

Görsel 2. Michelangelo Buonarroti, “**Davut**”, (1501-04), Mermer, Floransa, (Kaynak: <https://www.tarihlisanat.com/davut-heykeli/>, Erişim Tarihi: 23.01.2022)

Konvansiyonel malzemeler arasında insanların doğada ulaşabildikleri hem dayanıklı hem değerli olan bir diğer malzeme ise metaldir. Heykel sanatında metal ikiye ayrılmaktadır. Daha eski bir yöntem olan döküm tekniğiyle yapılan heykeller; bronz veya diğer bir metalin kalıba dökülmesi ile şekillenmektedir. Döküm tekniğine göre daha yeni bir yöntem ise hazır olan metal malzemeye çeşitli aletler ile şekil verilmesiyle oluşturulmaktadır. Heykel tarihinde bronz, M.Ö 3000’li yıllarda tunç madeninin bulunması ile birlikte döküm teknikleri geliştirilerek insan hayatında yer edinmiştir.

“M.Ö. 2. binyılın başlarında Asur Koloni Çağ’ında gerçekleşen bölgeler arası ticaret kapsamında kalayın Asurlu tüccarlar tarafından Anadolu’ya getirildiği belgelenmiştir. Yazılı kayıtlarda kalayın tam kaynağı belirtilmese de doğudan geldiği ima edilmiştir. Bilinen ilk tunç eserler M.Ö. 3. binyılda Anadolu’da Troya, Alacahöyük, Horoztepe, Ahlatlıbel, Kilikya ve Amuk yerleşimleri ile Mezopotamya’da bulunmuştur. Anadolu ve Mezopotamya yerleşimlerinde ortaya çıkan metal eserler insanlık tarihinin en eski bronz eserlerini oluştururlar ve olağanüstü gelişmiş bir ustalıkla üretilmişlerdir” (Özbal, 2005, s. 11).

Tarihte işlevsel doğrultuda birçok bronz eser bulunmaktadır. Bronz malzemeyi kullanan sanatçılara en iyi örneklerden biri ise Auguste Rodin’dir. Rodin’in, “Calais Burjuvaları” eserinde görüldüğü üzere geleneksel konulardan uzaklaşmış bir yaklaşım söz konusudur. Rodin’in Calais Burjuvaları tarihsel, sosyolojik, antropolojik, siyasi ve bölgesel bir süzgeçten geçirilerek oluşturulmuştur. Heykel, İngiltere ve Fransa arasındaki savaştan sonra idam edilecek olan 6 burjuvayı ele almaktadır (Jarrasse, 1992, s. 13-20).

Görsel 3. Auguste Rodin, “Calais Burjuvaları”, (1884-89), Bronz, Fransa, (Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection>, Erişim Tarihi: 29.01.2022)

Rodin, konu olarak ne kadar geleneksel olandan uzaklaşmışsa da malzeme bağlamında alışlagelmiş olanı tercih ettiği ve özellikle bronz malzemeyi sıkça kullandığı eserlerinin genelinde görülmektedir.

Konvansiyonel malzemelerin arasında bulunan hazır metalin şekillendirilmesi ise günümüzde daha yakın bir tarihe sahiptir. Döküm tekniği kadar eski olmayan hazır metalin işlenişi endüstrinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Üretimde kullanılan hazır metallerin dövülüp, kesilip, kaynatılarak belli bir forma dönüştürülmesiyle 1900 yıllarına doğru daha aktif kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Dayanıklılığı ve sanatçıların yeni bir ifade aracı olarak tercih etmesi nedeniyle hazır metalin şekillendirilmesi konvansiyonel malzeme listesinde yer almasını sağlamıştır.

“Roslind Krauss’a göre, 1920’lerden önce metal heykelde, bronz gibi erimiş materyallerin dökümü ile sınırlıydı; öyle ki, bitmiş çalışma her zaman yaratılan orijinal alçı modelden birkaç adım uzaktaydı ve teknik olanaklar formun mutlak yoğunluğunu zorunlu kılmaktaydı. 1920’lerin sonlarına doğru Julio González, metal levha ve çubukları birbirine doğrudan kaynatarak heykeli sabit ve kalıcı

kılma tekniğini mükemmelleştirdi; dolayısıyla döküm sürecini aradan çıkartarak, daha lineer ve kırılğan bir stili mümkün kıldı” (Krauss, 1981, s. 132).

Görsel 4. Julio González, “İnsan-Kaktüs”, (1939), Metal, (Kaynak: https://www.biografiasyvidas.com/biografia/g/gonzalez_julio.htm, Erişim Tarihi: 03.02.2022)

Doğada oldukça yaygın ve kolay bulunan başka bir malzeme ise ahşaptır. Ahşap malzeme, yeryüzünde rahatlıkla bulunabildiğinden ve eski uygarlıkların inancı doğrultusunda değerli bilindiğinden sanatçıların işlemek için tercih ettiği materyaller arasında yerini almaktadır. Öyle ki; “Belli ağaç türleri dünyanın çeşitli bölgelerinde, özellikle de medeniyetin ilk evrelerinde sıklıkla kutsal sayılmakta ve içinde yaşayan

ruhların, bu ağaçtan yapılan heykeli aydınlatığı varsayılmaktadır (Penny, 1993, s. 123).”

Buradan yola çıkarak ahşap malzemenin heykel sanatında tinsel ve fiziksel bağlamda önemli olduğu bilinmektedir. Günümüze kadar varlığını korumuş konvansiyonel malzemeler arasında ahşap da önemli bir yere sahiptir.

Görsel 5. Anonim, “İsa’nın Gömülmesi”, (1500), Ahşap, V&A Müzesi Koleksiyonu, Almanya, (Kaynak: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article>, Erişim Tarihi: 09.02.2022)

1500’lü yıllarda Almanya’da bulunan bir kilise için üretilmiş eser günümüzde V&A Müzesi Koleksiyonu’nda yer almaktadır. Üretimi yarım asır öncesine dayanmasına rağmen ahşap malzeme tercih edilmiştir. Tek parça halindeki ahşabın yontulması özellikle hassas ve küçük bölgeler için risk taşıyacağından, ufak tefek problemlerin oluşmaması için çalışma ayrı parçalar halinde ortaya çıkarılmıştır. Seçilen ağacın türünden kullanılacak araç-gereçlere kadar ince işçilik gerektiren ve malzeme üzerinde hakimiyet kurulması gereken bir malzeme niteliğindedir (Yavuz, 2021).

Heykelin yapılış tarihi Gotik dönemin sonlarına denk gelmektedir. Bu dönemde ahşap heykel örnekleri oldukça fazladır. Dönemsel olarak ahşabın sık kullanılmış olması günümüzde konvansiyonel sınıfına girmesine olanak sağlamış, heykel denildiğinde akla gelen ilk materyallerden biri haline gelmiştir.

3. BÖLÜM: CAMIN SANAT MALZEMESİ OLARAK KULLANIMI

3.1. Camın Kısa Tarihçesi

Cam malzemenin bulunuşu hakkında kanıtı olmayan birçok yazılı kaynak bulunmaktadır. Tesadüfen ortaya çıktığı düşünülen camın hikayesine bir örnek ise tarihçi Pliny'e aittir;

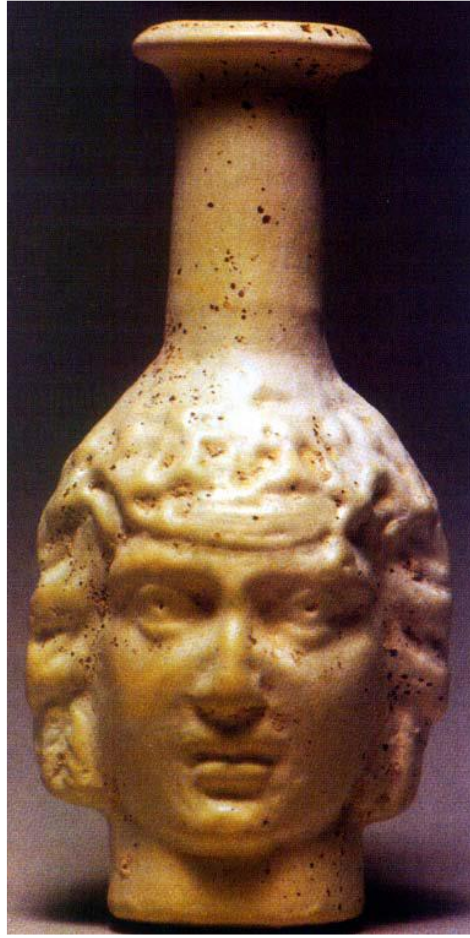
“Hikayeye göre; Suriye'nin Mt.Carmel dağı çevresinden çıkan Belus nehrinin denize döküldüğü kutsal kıyılarda ayinler yapılır, nehrin kumu çıkartılıp suyla yıkanarak temizlenirdi. Bir gün güherçile taşıyan Finikeli denizciler bu kutsal kıyılara gelip demirler, kıyıya inerler. Yemek ve dinlenmektir amaçları. Kumların arasında ocak yapacak taş parçası yoktur. Onlarda gidip gemilerinden güherçile blokları getirirler. Ateşi yaktıklarında kum ve güherçilelerin birlikte tepkimeye girmesiyle o zamana kadar hiç görmedikleri bir sıvı ortaya çıkar. Bu camdır” (Pliny, 1993).

Camın bulunuşu hakkında kesin bir bilgi olmamasına karşın camın kullanımı ile ilgili ilk örnekler Antik Mısır dönemini işaret etmektedir. Gelişmiş döküm teknikleriyle cam; süslemelerde, mimaride, heykelciklerde ve günlük eşyalardaki kullanımı ile yaygın şekilde görülmeye başlanmıştır. “Belgeler Mısır'da eski Krallık döneminden kalan pek çok cam üretim atölyelerinin, araçları, potaları ve çeşitli ürünleriyle birlikte bulunduğunu gösteriyor” (Küçükerman, 1985, s. 32).

Görsel 6. Eski Mısır'da döküm tekniğiyle yapılmış bir grup cam heykelcik, (Kaynak: <https://docplayer.biz.tr/191674054-T-c-mimar-sinan-guzel-sanatlar-universitesi>, Erişim Tarihi: 15.02.2022)

Bu cam üretim atölyeleri, materyale Antik Mısır döneminde bir hayli hâkim olunduğunun kanıtını sunmaktadır. Cam heykelciklerin ilk yaratım sürecine bu çalışma ortamlarında rastlanmıştır. Mısır'la süregelen M.Ö. 1.yüzyıl boyunca birçok cam merkezi Akdeniz yakınlarında ortaya çıkmıştır. İlk üfleme tekniği ile üretilen çalışmalar Suriyeliler tarafından gerçekleştirilmiştir. Rastlantısal bir biçimde İçi boş çubuk veya boruları ısının etkisiyle erimesinin akabinde içindeki havanın boşalmasıyla tekrar içine hava üflenerek bir balon oluşturulması ile bu tekniğin geliştirildiği ifade edilmektedir. Günümüze gelindiğinde ise erimiş haldeki ve içine hava üflenerek bütün camlar, başta balon formunu alarak yavaşça şekillenmeye başlamış daha sonra kalıbın veya cam ustasının elinde tasarlanmış estetik forma dönüşmektedir (Atalay, 2006, s.5).

Görsel 7. Anonim, “Opak Beyaz Şişe”, (1.yy), Newark Müzesi, Amerika, (Kaynak: Glass an Artist’s Medium, s.10)

Cam malzemenin gelişim süreci Mısır’ın Sezar tarafından işgal edilmesi sonucu Bizans ustalarının bu materyali kullanmaya devam etmesi ile hız kazanmıştır. Bu ustalar Viyana’nın merkezi olmak üzere Avrupa’nın birçok yerine zanaatlarını ve tekniklerini taşımış, bu sayede birçok bölgeye yayılarak cam malzeme kullanımı yaygınlaştırmışlardır. “İmparatorluğun hüküm sürmekte olduğu muazzam büyüklükteki alan, fetihler ile alınan bölgeler ve ticaret cam objelerin İskandinavya ve İngiliz adaları kadar kuzeyde, Çin’e kadar da doğuda tanınmasını sağladı” (Kohler, 1998, s. 11).

Antik Mısır döneminden günümüze kadar uzanan camın serüveni Endüstri Devrimi’nden sonra hızlanan sanayileşme ile birlikte sanatta ifade aracı olarak kullanılmaya ve tercih edilmeye başlanmıştır. Günümüzde plastik sanatlar çatısı altında birçok sanatçı camı anlatımının bir parçası haline getirmiştir.

3.2. Camın Heykel Malzemesi Olarak Kullanımı

Heykel tarihinde dönemsel olarak konu ve yöntemler farklılık göstermektedir. Bunun etkileri de en çok malzemeye yansımış, gelenekselin yanı sıra 20. yüzyılda endüstrinin gelişmesiyle sanatçılar, çeşitli malzemeleri plastik sanatlarda kullanma fırsatı yakalamışlardır. Heykel sanatında malzeme açısından geleneksele başkaldırının ilk adımlarını 1912’de Boccioni’nin “Fütürist Heykelin Manifestosu” ile ortaya koyduğu görülmektedir. “Boccioni, heykelde cam, ahşap, çimento, kumaş ve elektrik lambaları gibi geleneksel olmayan malzemelerin kullanımını savundu ve çeşitli malzemelerin tek bir heykelde birleştirilmesi çağrısında bulundu” (Blumberg, t.y., 4.paragraf).

Görsel 8. Umberto Boccioni, “Uzayda Sürekliliğin Eşsiz Formu”, (1913), (Kaynak: <https://bayaiyi.com/umberto-boccioni-dynamism-of-a-soccer-player/>, Erişim Tarihi: 22.02.2022)

Sanayinin gelişmesiyle bir disiplinlerarasılık söz konusu olmuş ve malzeme skalası oldukça genişlemiştir. Her türlü materyalin esere dahil edilmesi özgün ve yenilikçi çalışmaların örneklerini arttırmıştır. Bu bağlam çerçevesinde yapıtlar ortaya koyan önemli Heykel sanatçılarından biri ise Naum Gabo olmuştur. Modern heykelin başlıca isimleri arasında yer alan Gabo, heykel sanatının öncülerindendir. Çeşitli konvansiyonel malzemeler (ahşap, taş, bronz, vs.) yerine akrilik, cam ve plastik gibi endüstriyel malzemelerle kompozisyonlar oluşturmuştur. Geleneksel üretimin temelini oluşturan kitle ve hacim gibi önemli unsurlar Gabo'nun çalışmalarında kullanılan materyalin farklılığı sebebiyle şeffaflık ve hafiflikle sonuçlanmaktadır.

Görsel 9. Naum Gabo, “**Bir Kadının Başı**”, (1917-20), Modern Sanatlar Müzesi, New York, (Kaynak: <https://www.moma.org/collection/works/81440>, Erişim Tarihi: 02.03.2022)

Heykel sanatında farklı malzeme arayışının önemli dönüm noktası Naum Gabo olarak adlandırılmış ve sonrasında birçok sanatçının sanayi çağından yararlanarak değişik malzemeleri eser üretimine dahil ettiği görülmüştür. Çağdaş heykel tarihine bakıldığında zaman kullanılan malzemelerin arasına giren önemli materyallerden biri de cam olmuştur. Cam malzeme 20. yüzyıl ortalarında güçlü bir ifade aracı olarak sanatsal formlarda yerini almaya başlamıştır.

Camın kullanımı eski dönemlere kadar uzansa da bu malzemenin sanatsal bir ifade aracı olarak eser üretimine dahil edilmesinin geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. Endüstrinin gelişmesiyle birlikte 20. yüzyıl ortalarında durmadan ilerleyen teknoloji ve üretim hızı beraberinde cam fabrikalarının açılmasını da getirmiştir.

Cam fabrikalarının açılışı sanatçıların bu materyali ifade aracı olarak kullanmalarına olanak sağlamıştır. Malzemenin ifade aracına dönüşümünü Mustafa Ağatekin şu cümlelerle açıklamıştır;

“Camın sanatsal bir malzeme olarak kullanımının ya da plastik sanatlar içinde yer almaya başlamasının çok uzun bir geçmişi bulunmamaktadır. 1950’lerde Pilkington gibi endüstriyel cam fabrikalarının cam üretim teknikleri ve teknolojilerine getirdiği yenilikler, 1900’lerin sonlarına doğru camın plastik bir ifade aracı olarak sanatçılar tarafından tanınma ve araştırılmasına zemin hazırlamıştır” (Ağatekin, 2008, s. 7).

Görsel 10. Pilkinton Cam Fabrikası, (1966), (Kaynak:

<https://www.pilkington.com/en/uscareers/history>, Erişim Tarihi: 02.03.2022)

Cam, geçmişten günümüze birçok teknik ile şekillendirilmiştir. Üfleme tekniği keşfedilene kadar yüzyıllar boyunca çeşitli fırınlarda cam üretimi yapılmıştır. Üfleme tekniğinin bulunmasıyla birlikte cam, seri üretim haline gelerek fırın tekniği, tek, özel sanat eserleri ortaya koyulması açısından sanatçıların daha sık kullandığı yöntem olmuştur.

19. yüzyılda makine yapımının başlamasıyla beraber seri üretime geçilmesi ve el sanatlarına olan ilginin azalması aşıkardır. 20. yüzyılda “El Sanatları Hareketi” ayakta kalsa da sanatçılar birçok faktörden etkilenerek tercihlerini değiştirmiş, bunu yaşam tarzı olarak benimsemişlerdir. Bu duruş ilerleyen süreçte “Stüdyo Cam Hareketi” adı ile yeni bir başlangıcın kapılarını açmıştır. Sanatçılar ve akademisyenler fırında biçimlendirme tekniği ve yöntemlerinin devamlılığı için kolektif bir yapılanma ile cam stüdyolarında üretmeye ve araştırmaya devam etmişlerdir. Fırında şekillendirme teknikleri Stüdyo Cam Hareketi ile varlığını, gelişimini ve devamlılığını sürdürmüştür. Keith Cummings o dönemde oluşan tutumu şu cümleleri ile ifade etmiştir;

“Formlar artık geleneksel kalıpların röprodüksiyonları üzerine kurulmuyor; içinde uygulamacının kendi yaratıcı sesinin ve kişisel felsefi görüşünün yansıtıldığı temalar taşıyordu. Bu gibi stüdyolarda yapılan eserler sanatçıların kendilerini ifade aracı haline gelmişti ve işlevsellik dışlandığı için uzman ticari sanat galerileri, koleksiyoncular ve yayınlardan oluşan yeni bir iletişim ağı tarafından desteklenmesi gerekiyordu” (Ağatekin, 2011, s. 67).

Bu gelişim ile birlikte cam stüdyoları fırında şekillendirme teknikleri ile üretimlerine devam etmiş, sanatsal anlamda varlıklarını ortaya koymuşlardır. Bu tekniklerden biri ise “Pate de Verre (Cam Hamuru)” tekniğidir. Tekniği bulan isim Henri Cross’tur. Sanatçı cam hamuru tekniğini benimsemiş ve sanatının tek yönde gitmesine sebep olacak bu tekniğe olan inancı ile bilinmektedir. Modern Pate de Verre tekniğinin babası Henri Cross, 1880’lerde ezilmiş camla döküme başlamıştır. İntegral renkli heykel yapma isteğiyle başladığı fırınlamayı tek yol olarak görmüştür (Cummings, 1997, s. 46).

Pate de Verre, kelime anlamı olarak “İngilizce’de Glass Paste, İtalyanca’da Pasta Vitrea, Türkçe’de ise Cam Hamuru’dur”. Cam hamurunun, günümüz cam sanatında birbiri ile örtüşmeyen tanımları mevcuttur. Bu tanımlardan bir tanesi;

“Cam hamuru, bir tank ya da potada, ocak üzerinde, silis, soda, kireç gibi ana maddelere, sodyum, kalsiyum, potasyum oksit gibi tamamlayıcı katkılar konmasıyla elde edilen bir oksitler karışımıdır. Bu karışımların yüzdesine bağlı olarak da camda çeşitli özellikler ortaya çıkar. Bu karışıma renk vermesi amacıyla karışıma çeşitli oksitler katılır. Bu karışım 1000 derece sıcaklığın üstünde bir sıcaklıkta eritilir ve istenen obje biçimi verilir” (Özet, 1987, s. 587).

Buradan da yola çıkarak camın erimiş hali ve içerisinde bulunduğu duruma da cam hamuru denildiği anlaşılmaktadır. Birçok farklı tanım söz konusudur. Bunlara örnek gösterilebilecek bir diğeri ise Önder Küçükerman tarafından yapılmıştır;

“Bu sistemin genel ilkesi şöyle özetlenebilir. Renkli cam kırıkları dövülüp toz haline getirilir. Sonra bu toz değişik bağlayıcılarla çamur haline getirilip, tıpkı bir seramik çamuru gibi işlenir ve biçimlendirilir. Sonra bu iş için gereken ısılardaki fırınlarda pişirilerek camlaştırılır. Bu yöntemde biçimlendirme ve renklendirme, soğuk bir malzemeyle oluşturulduğu için değişik özellikler elde edilmiştir” (Küçükerman, 1985, s. 39).

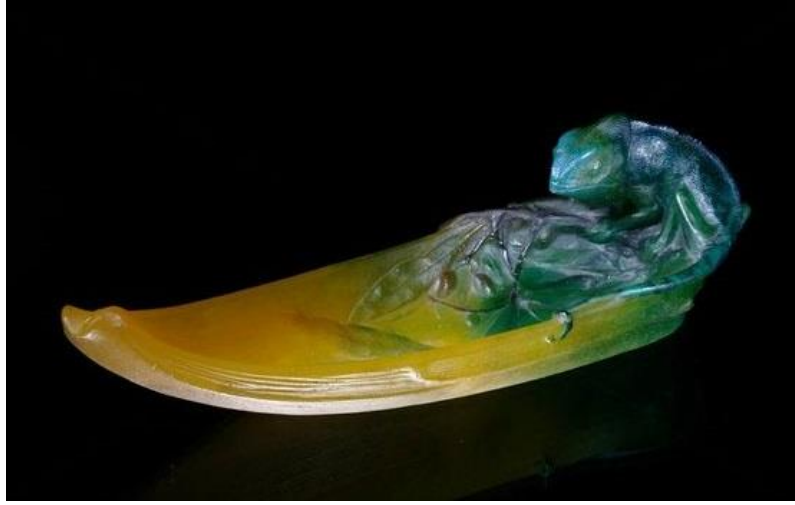
Tanımların birbirinden farklı oluşu ve verilen bilgilerin yeterli olmayışı cam hamuru üzerine yapılan açıklamaların eksik kaldığını düşündürmektedir. Fakat günümüzde, Henry Cros’un araştırmaları sonucu cam hamuru tekniği açıklığa kavuşmuştur. “19. yüzyılın sonlarında Fransız Henry Cros’un Eski Roma ve Mısır renkli cam heykellerine olan ilgisiyle eski dökümcüler tarafından kullanılan teknikleri araştırarak geliştirdiği ve pate de verre adını verdiği yöntem, bağlayıcı maddelerle karışmış öğütülmüş cam tanecikleriyle yapılan denemeleri içermiştir (Kohler, 1998, s. 16).”

Buradan yola çıkarak Pate de Verre, toz haline dönüştürülmüş veya küçük tanecikli camların su ve bağlayıcı yapıştırıcı ile hamur kıvamına getirilerek çeşitli

şekillendirme yöntemlerinin ardından fırınlanarak homojen hale getirilmesi ile oluşturulmaktadır (Görsel 11, 12).

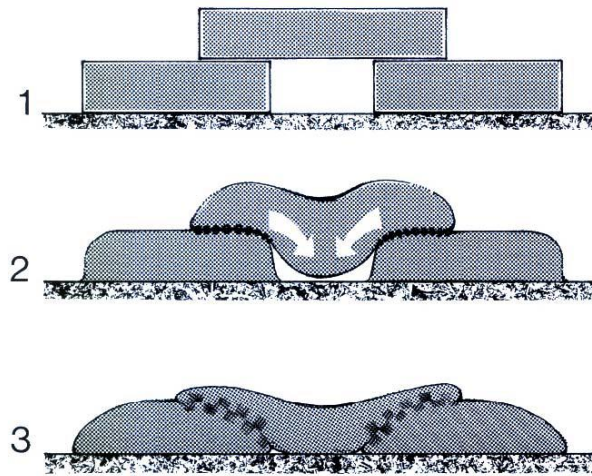

Görsel 11. Henry Cros, “**Caroline Hill’in Portresi**”, (1900’ler), (Kaynak: <https://www.cmog.org/artwork/portrait-caroline-hill>, Erişim Tarihi: 09.03.2022)

Görsel 12. Amalric Walter, “Bukalemun Yemeği”, (1909), (Kaynak: Ağatekin, 2011, s. 20)

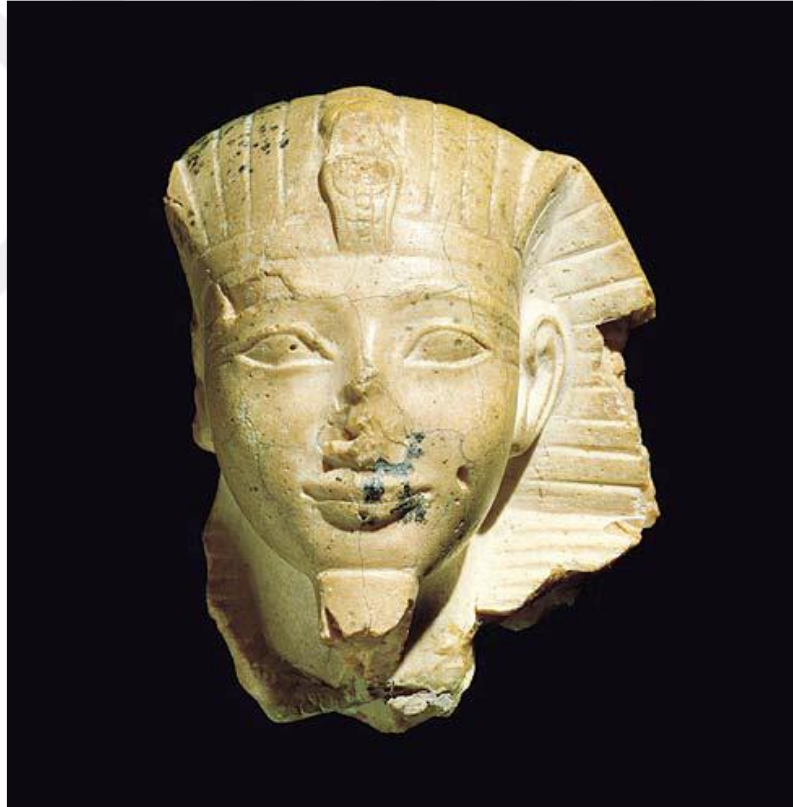
Bir diğer teknik ise eritme ve esnetme tekniğidir. Bu teknikte, cam malzemenin ısıtıl ortamlarda sertlik özelliğini kaybederek öncesinde hazırlanmış kalıbın üzerine konulmuş bir biçimde yer çekimi etkisi ile bulunduğu kabın formunu alması şeklinde açıklanmaktadır. Bu teknikte erime minimum seviyeye getirilmektedir. Genellikle geniş yüzeylerde uygulanması rahat olduğu için rölyef çalışmalarında görülmektedir. Bu işlemde eritme süresi istenilen sonuca göre uzayabilmekte ya da kısalabilmektedir. Tekniğin daha iyi anlaşılabilmesi için Rahmi Atalay tarafından şu şekilde resmedilmiştir;

Görsel 13. Rahmi Atalay, Esnetme ve Eritme Tekniği Çizimi, (Kaynak: Atalay, 2006, s.18)

Biçimlendirme yöntemlerinden bir diğeri ise “döküm tekniği”dir. Üç boyutlu formlar üretmek için tercih edilen bu yöntem heykel sanatında kullanımı daha yaygın olan bir tekniktir. Mısır uygarlıklarına kadar uzanan bu tekniğin ilk örneği 60 yıl krallık yapmış olan Amenhotep II’nin büstüdür.

“MÖ 2.000'den kısa bir süre önce Mezopotamya'da cam yapımı başladı. Ancak, II. Amenhotep'in saltanatına kadar Mısır'da ortaya çıkmadı. O zamanlar cam nadirdi, pahalıydı ve sadece toplumun üst kademelerine ulaşabiliyordu. Bu gerçekler, Müzenin Amenhotep II'nin kraliyet portresinin önemine katkıda bulunur. Bu parçanın Mısır'dan bilinen en eski cam portre olduğu düşünülmektedir” (Wright, 2013, 2.paragraf).

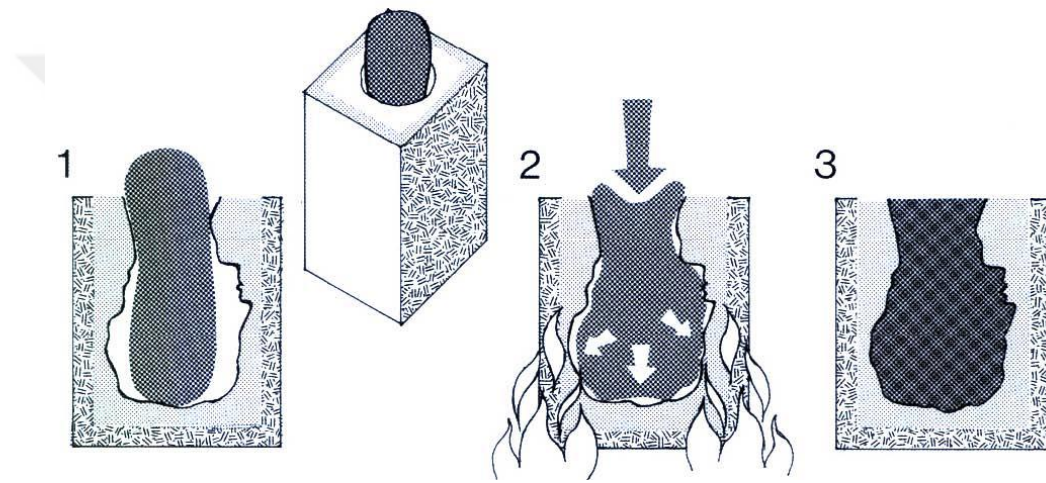

Görsel 14. Anonim, “Kral Amenhotep II'nin Portresi”, (M.Ö. 1426-1400), (Kaynak: <https://www.cmog.org/artwork/portrait-king-amenhotep-ii>, Erişim Tarihi: 12.03.2022)

Eski Mısır döneminden günümüze kadar sanatçılar, cam malzemeyi döküm tekniği ile belirli bir forma kazandırarak sonucunda estetik bir yapı ortaya koymuşlardır. Döküm tekniği kendi içerisinde de sınıflara ayrılmaktadır. Tekniğin

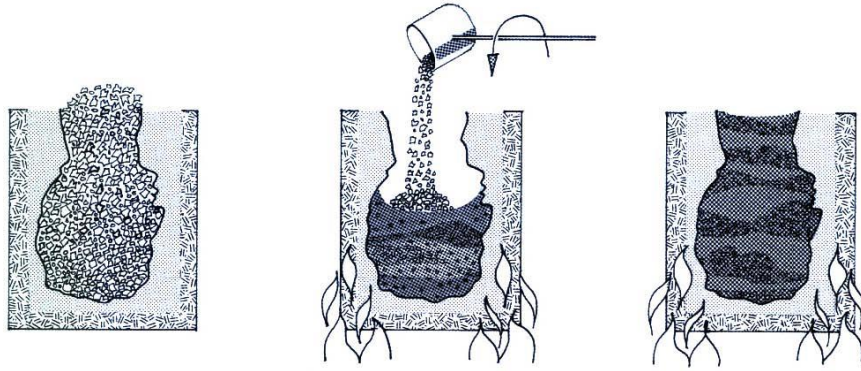
farklı şekilde kullanıldığı görseller ve kısa açıklamalar aşağıda sırasıyla gösterilmektedir.

Büyük cam kütlelerle döküm tekniği, bu yöntemler arasında şeffaflığın en çok sağlandığı çalışma stili olarak geliştirilmiştir. Şeffaflık olgusu tam olarak sağlanmasa da başarılı bir döküm sonrası yarı şeffaflık elde edilebilmektedir. Kalıbın ilerisine yerleştirilen büyük cam parçaları ısıl ortamda akışkan hale gelerek kalıbın içerisini doldurmasıyla oluşmaktadır.

Görsel 15. Büyük cam parçalarla döküm aşamaları, (Kaynak: Cummings, 1997, s. 82)

Bu tekniğin bir diğeri ise saydamlığın daha az olduğu, küçük parçaların kalıba yerleştirilip ısıl ortamda çökmesini sağlayarak elde edilen çökertme tekniğidir. Ufak parçalar akışkan hale gelerek kalıbın negatif formunu almaktadır. Diğer tekniğe göre daha küçük camlar kullanıldığı için homojenleşme sırasında şeffaflık olgusu daha düşük hale gelmektedir.

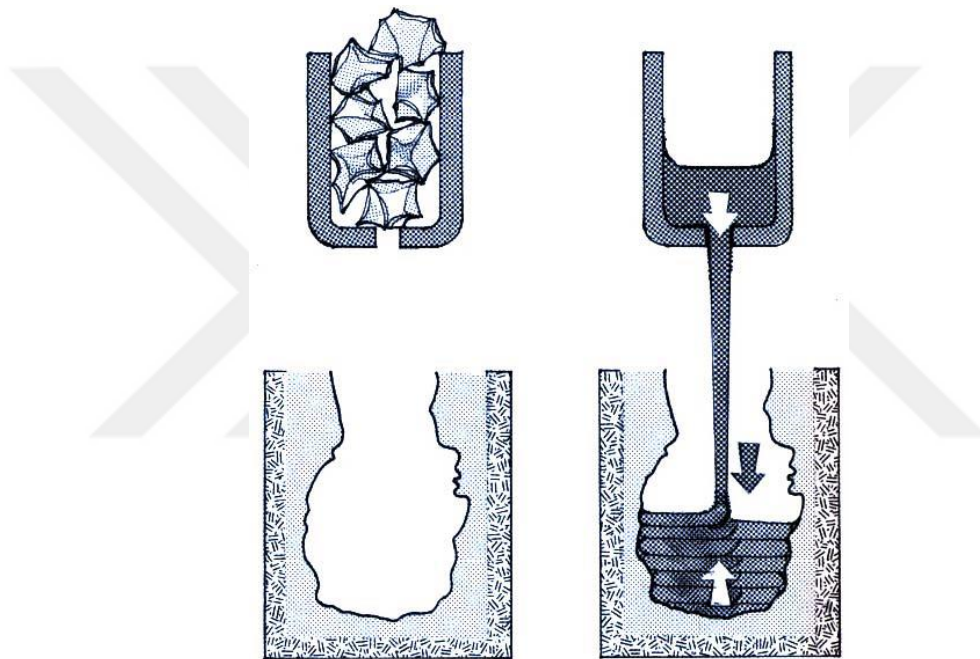
Görsel 16. Çökertme tekniği döküm aşamaları, (Kaynak: Cummings, 1997, s. 82)

Görsel 17. Irene Frolic, “**Gemi Teknesi Rüya Tohumu**”, (2014), Çökertme Döküm Cam Tekniği, (Kaynak: <https://www.habatat.com/artist/52-irene-frolic>, Erişim Tarihi: 13.03.2022)

Irene Frolic’in üretmiş olduğu eser çökertme döküm tekniğine örnek çalışmalardan bir tanesidir. Sanatçı birçok yapıtında küçük cam parçalarını kalıp içerisine çökerterek farklı formlar elde etmektedir.

Döküm tekniklerine başka bir örnek ise akıtarak gerçekleştirilen bir yöntemdir. Bu teknikte kalıbın haricinde, kırık camların içerisinde bulunduğu ısıya dayanıklı ortası delik seramik kap kullanılmaktadır. Isıl ortamda akışkan hale gelen camlar delikten aşağıya doğru kalıba dökülerek istenilen formu oluşturmaktadır. Akan camın, kalıbı en altından üste doğru hava kalmayacak şekilde doldurması gerekmektedir (Görsel 18). Bu teknikte önemli unsurlardan birisi ise seramik kapta bulunan deliğin genişliğidir. Yeri kadar geniş ağza sahip olmayan kap akışkan hale gelen camın ortasında tıkanmasına ve dökümün olumsuz sonuçlanmasına sebep olabilmektedir.

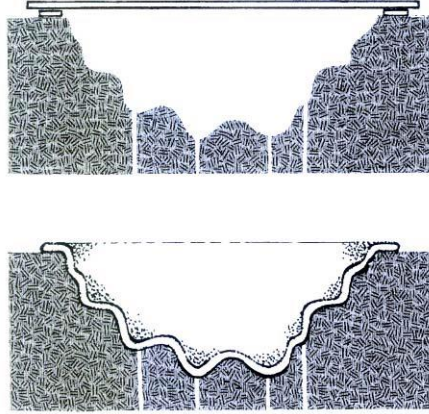

Görsel 18. Akıtarak döküm tekniği aşaması, (Kaynak: Cummings, 1997, s. 89)

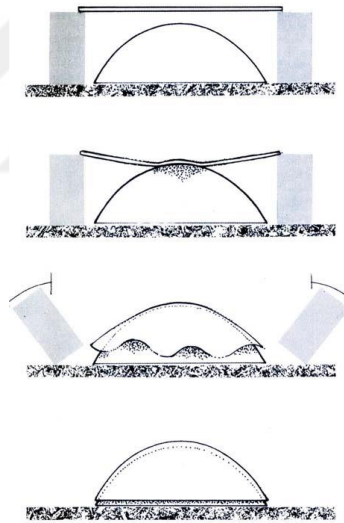
Bu teknikte de kabın içerisine koyulan camların boyutları eserin şeffaflığını belirlemektedir. Kaba konulan cam boyutu büyüdükçe ortaya çıkan eserdeki şeffaflık olgusu artmaktadır.

Fırında sıcak cam teknikleri arasında sıkça kullanılan bir diğeri ise bükme tekniğidir. Bükme tekniği, kalıp içinde bükme ve kalıp dışında bükme olarak ikiye ayrılmaktadır. Bükme tekniği geniş yüzeye sahip alanlarda tercih edilmektedir. Bu teknikte esas alınan unsurlar yine kalıp, platform, düzlem ve yer çekimidir. En ince 3 mm en kalın 15 mm olacak şekilde cam plakalar kullanılmaktadır. İç bükey olan kalıp

veya platformun üzerine konulan cam plakanın ısıl ortamda kalıbın iç formunu alması kalıp içinde bükme tekniğidir (Görsel 19).

Görsel 19. Kalıp içinde bükme tekniği uygulama aşaması, (Kaynak: Cummings, 1997, s. 54)

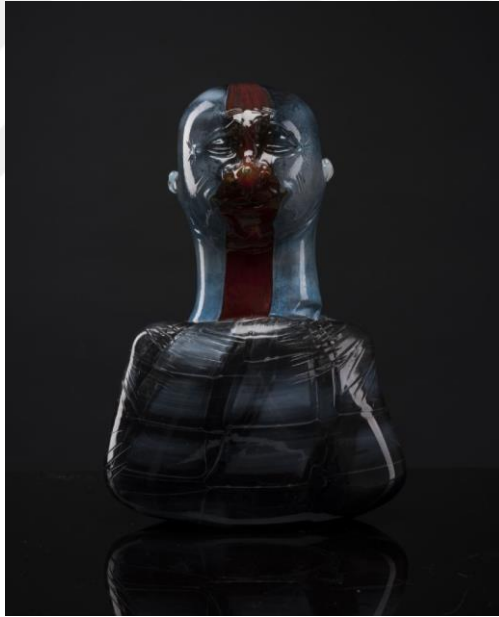

Görsel 20. Kalıp üzerinde bükme tekniği uygulama aşaması, (Kaynak: Cummings, 1997, s. 55)

Görsel 20’de cam plaka kullanılmaktadır fakat burada kalıp veya platform dışbükey halindedir. Cam, dış yüzeyin üzerine eriyerek onun şeklini almaktadır. Bu teknikte önemli olan unsurlardan bir tanesi ise ısının derecesini plaka akışkan hale gelmeyecek şekilde ayarlamaktır. Form alabilecek kıvama gelmesini sağlayabilen ısı, bu teknik için yeterli olmaktadır. Fazla ısı, cam plakanın kalıbın şeklini alamadan deformasyona uğramasına sebep olabilmektedir.

Fırında sıcak cam tekniklerinin yanı sıra cama sıcak şekil vermenin başka bir yöntemi ise üfleme tekniğidir. Ustalık isteyen bu teknik diğer cam tekniklerine göre çok farklıdır. Cam potasından özel metal boru ile alınıp üflenerek şişirildikten sonra şekil verilmektedir.

“Özel olarak hazırlanmış bir madeni boru, pota içinde sıvı durumda bulunan cama daldırılır ve hafifçe döndürülerek üzerine cam sarılır ve yine uygun hızla dengelenip döndürerek dışarı alınır. Bu sıvı durumundaki cam biraz soğuyup akıcılığı azalınca borunun ucundan yavaşça üflenirse, cam şişmeye başlar ve düzgün bir küre oluşur. Aynı zamanda biraz daha soğuyarak tamamen katılaşır. Bu küçük küre, artık tekrar potadaki erimiş cama daldırılıp, çevresine bir kez daha büyük bir cam kütlesi oluşturmak için hazırdır” (Küçükerman, 1985, s. 54).

Görsel 21. Agah Barış Can Aksakal, “Kırmızı Çizim”, (Kaynak: <http://www.platformarmoni.com/index>, Erişim Tarihi: 14.03.2022)

Bu işlemde kalıp içerisine üfleyerek camın form alması sağlanabilmekte ya da borunun ucundaki cam kütle dışarıda serbest şekillendirilebilmektedir.

4. BÖLÜM: HEYKEL SANATINDA CAM ve DİĞER MALZEMELERİN BİRLİKTE KULLANIMI

Kübizm sanat akımının ardından birçok sanat hareketiyle beraber sanatçılar farklı malzemeleri bir arada kullanmaya başlamışlardır. Malzemenin değeri anlamını yitirmiş, alt metin ön plana çıkarılmıştır. Bu durumda sanatçılar konvansiyonel malzemenin dışında plastik, atık madde, cam gibi buna benzer birçok malzemeye yönelim sağlamışlardır.

Cam malzemenin farklı malzemeler ile kullanımına ilk örnek Marcel Duchamp tarafından yapılan “Bekarları Tarafından Çırılçıplak Soyulan Gelin / Büyük Cam” olmuştur. Sekiz yıl yapımı süren eserin yarım kalmış olması, sanatçı tarafından bilinçli olarak, bitirilmemiş hissi vermek amacının güdülmesinden kaynaklanmaktadır. Tuval yerine cam malzemeyi tercih eden sanatçı çalışmalarında folyo, tel, yapıştırıcı ve toz gibi materyalleri kullanarak alışlagelmiş olandan uzaklaşmış farklı bir yol izlemiştir.

Görsel 22. Marcel Duchamp, “Bekarları Tarafından Çırılçıplak Soyulan Gelin / Büyük Cam”, (1915-23), (Kaynak: <https://www.e-skop.com/skopbulten/eylemin-esere-donusmesi>, Erişim Tarihi: 25.03.2022)

Günümüzde malzeme seçeneği giderek artsa da heykel tarihi için değerli ve dayanıklı olan konvansiyonel malzemelere yeni etkiler katmak amacıyla başka malzemeler eklenmektedir. Konvansiyonel malzeme ile birlikte disiplinlerarası ilişki kurulabilecek malzemelerden biri de camdır. “Plastik sanatlarda camın en yoğun görüldüğü disiplinlerden bir tanesi heykeldir. Cam, heykel sanatında farklı biçimlerde ele alınmış, plastik bir ifade aracı olarak forma farklı anlam ve işlevler kazandırmıştır.” (Ağatekin, 2008, s. 7).

20. yüzyılda camın, plastik sanatlara doğrudan girmesi ile heykel sanatında konvansiyonel malzeme ile kullanımı ve denemeleri bir hayli artmıştır. Sanatçılar eskiden bu yana bilinen geleneksel malzemelerle birlikte çeşitli teknik ve yöntemleri kullanarak yeni formlar oluşturmuşlardır.

4.1. Sanatçılar

4.1.1. Lara Aldridge

Lara Aldridge, Füzyon tekniği ile iki camı fırında çöktürken arasına metal parçalar koyarak, birleşimin oksitlenme efektlerini camın saydamlığı ile görünür hale getirmektedir. Yapmış olduğu teknik ile yüzeyde çeşitli dokular elde ettiği görülmektedir.

Görsel 23. Lara Aldridge, “Kare Servis Tabağı Doku Detayı”, (1994), Metal ve Cam,

(Kaynak: <https://www.pinterest.co.uk/pin>, Erişim Tarihi: 28.03.2022)

Görsel 24. Lara Aldridge, “**Cam Levha**”, (2010), Metal ve Cam, (Kaynak: <https://www.invaluable.com/auction-lot/lara-aldrige>, Erişim Tarihi: 28.03.2022)

“Her parça, çeşitli metallerin ve metal bileşiklerinin kaynaştırılmasıyla oluşturulur; bakır telden altın tozuna ve cama kadar. Pişirme sürecinde zengin bir renk ve dinamik çeşitliliği gelişir” (Lara Aldridge, t.y.).

Cam ile metallerin birleşiminin akabinde elde edilen doku ve zengin renk çeşitliliğiyle kâse, levha gibi işler üreten sanatçı; konvansiyonel malzemeyi, kompozisyondaki renk doluluğunu şeffaf bir düzlem üzerinde sergilemiş, boşluğu ise yine cam malzemeyle ortaya çıkarmıştır.

4.1.2. Mary Shaffer

Konvansiyonel malzeme ile camı birlikte kullanan bir diğer önemli sanatçı ise Mary Shaffer'dır. Metal objeler üzerindeki camları çeşitli formlarda erittiği görülmektedir. Tasarım gücünü fırında şekillendirmeye yönlendiren ilk sanatçılardan biri olduğu bilinmektedir. Camı metal ile birleştirerek iki malzeme arasındaki etkileşimin gücünü kullanmıştır. Işığı yüzeyinde depolayan konvansiyonel malzemeler ile birlikte camı kullanarak yaratmış olduğu şeffaflık olgusuyla, heykellerde yokmuş gibi bir etkiyi formlarına yansıtmaktadır.

Görsel 25. Mary Shaffer, “Tırnak Yastığı”, (1972), Metal ve Cam, (Kaynak: <https://exhibitions.bgc.bard.edu/studioglasshistory/artists/mary-shaffer/>, Erişim Tarihi: 30.03.2022)

Sanatçı camı fırında yardımcı malzeme olarak metaller ile kullanmıştır. Hazırlanmış olduğu çeşitli platformların içinde ya da üzerinde bükme (çökertme) tekniği kullanmıştır. Eserlerinde camı sıvı, metal malzemeleri ise katı madde izlenimi vererek sunum yaptığı görülmektedir. Anlamda ve malzemeler arasında yarattığı kontrast eserlerinde net bir şekilde görülmektedir. Sanatçı, Görsel 26'deki eseri hakkında şu cümleleri kurmuştur; “Camla birleştirilen nesne elektrikli bir teçhizatın parçasıdır. Sergilemede onu bronz bir kaide üzerine koydum. Bu eserde camı aşırı soğutarak çok sevdiğim yüzey kristalleşmesini elde ettim” (Ağatekin, 2011, s. 103).

Görsel 26. Mary Shaffer, “**Harekete Geçirmek**”, (2003), Metal ve Cam, (Kaynak: Ağatekin, 2011, s. 103)

4.1.3. Dan Dailey

Görsel 27. Dan Dailey, “**Köpek Yarışması, Sirk Vazosu**”, (2001), Bronz ve Cam,
(Kaynak: <https://www.wexlergallery.com/dan-dailey/>, Erişim Tarihi: 03.04.2022)

Sanatçı cam, bronz ve altından yapmış “Köpek Yarışması, Sirk Vazosu” adlı bu komplike eserde çok önemli detayları yapmak için Pate de Verre tekniği uygulamıştır. Kullanılan renkli cam, eserlerinde rengin en canlı tonlarını açığa çıkararak saydam ışıksal bir dünyanın oluşmasını sağlamıştır.

Görsel 28. Dan Dailey, “Mücevher Çitli Çıplak”, (1998), Bronz ve Cam, (Kaynak: artsy.net/artwork/dandailey, Erişim Tarihi: 03.04.2022)

Dan Dailey, tasarımlarında figürleri metal malzemelerden, “mücevher” olarak adlandırdığı aksesuarları ise camdan yapmıştır. Işık, figürlerde yüzeyde tutunurken, aksesuarlarda camın etkisiyle daha canlı ışık formlarını oluşturmaktadır.

4.1.4. Steve Linn

“Sanatçı birçok form ve teknik kullanarak ahşap ve bronz ile birlikte camı kullanarak, kendisinin, eserin son haliyle bütünleşmeye adanmış olduğunu söylemektedir” (Ağatekin, 2011, s. 142).

Görsel 29. Steve Linn, “Yeni Tango (Astor Piazzola)”, 130 x 80 x 20 cm, Ahşap, Bronz ve Cam, (Kaynak: <https://sandraainsleygallery.com/galleryartists/stevelinn>, Erişim Tarihi: 07.04.2022)

Steve Linn, eserlerinde cam malzemeyi tek başına kullanmaktansa ahşap ve bronzla birleştirmeyi tercih etmiştir. Çalışmalarında gerçek kişilerin hayatını öyküleştirdiği bilinen sanatçı betimlediği figürleri cam malzeme ile ortaya koymaktadır. Camı döküm tekniği ile elde etmiş, kumladıktan sonra taş dokusunu elde edip camın şeffaflığını kullanmış ve aynı zamanda kütleli formunun kaybolmamasına özen göstermiştir. Hikayelediği eserlerinde ana karakterlerin özelliğini yansıtan objeleri ahşap ve bronz malzemeden üreterek cam formunu ön plana çıkaracak dengenin oluşmasını sağlamıştır.

Görsel 30. Steve Linn, “Giorgio Morandi”, Ahşap, Bronz ve Cam, (Kaynak: <https://sandraainsleygallery.com/gallery-artists/steve-linn>, Erişim Tarihi: 07.04.2022)

4.1.5. Keith Cummings

Sanatçı, “Kızarmak” adlı yapıtında cam malzemenin içerisine metal çubukları dikerek iki malzemeyi birlikte fırınlamıştır. Döküm sırasında renksiz camla beraber kullandığı metaller oksitlenerek çeşitli etkiler oluşmuştur. Döküm tekniklerinin sınırlarını zorlayan bu eserde birden fazla metali cam ile harmanlayarak bütünlüşesine bir algı yaratmıştır. Kompozisyonun yukarısına bakıldığında metallerin havada tuttuğu cam kütle zemindekine göre daha transparandır. Burada metallerin transparan yüzeyde yarattığı gölge ve camın şeffaflığı daha net görünür hale getirilmiştir.

Görsel 31. Keith Cummings, “Kızarmak”, (2008), Metal ve Cam, (Kaynak: <https://heartofenglandglass.co.uk/further-higher-education>, Erişim Tarihi: 11.04.2022)

4.1.6. Christopher Wilmarth

Christopher Wilmarth da cam malzemeyi metal ile birlikte kullanan sanatçılardan biridir. Sanatçı metal halatlar ile camı ışık, opaklık, yarı opaklık ve mekân üzerine ilişkilerin kurulması bağlamında kullanmıştır.

“Işık, aydınlanma ve onu izleyenler sayesinde dünyaya dokunarak bir karakter kazanır. Hayatımdaki en önemli anlarda, ışığın karakteri ile şekillenir. Gerçek deneyimlerimin evrensel imaları ışığın çeşitliliğidir. Benim heykellerim ışık ve gölge içine sıkıştırılmış, bu deneyimi üretecek ve onları fiziksel şiir olarak dünyaya geri getirecek yerlerdir” (Rosenstock, 1989, s. 10).

Görsel 32. Christopher Wilmarth, “**Sonoma Köşeleri**”, (1971), 64,8 x 83,8 x 9,5 cm, Metal ve Cam, (Kaynak: <https://brooklynrail.org/2020/04/artseen/ChristopherWilmarth>, Erişim Tarihi: 11.04.2022)

“Drama yok, dağınıklık yok, pürüzlü kenarlar yok, kusursuz, hidroflorik asitle oyulmuş yarı saydam cam yüzeylerin Apollonvari mükemmelliğinden başka bir şey yok, ışığı çeken ve tutan, katmanlı derinliklerinde tonlar buz gibi beyazdan saf suya kadar değişiyor. Pürüzsüz gri metal, belirgin parlaklık ve

kırılganlık niteliklerinin karşılığıdır. Endüstriyel çelik Roebling kabloları, duvar parçalarının cam bileşenlerini bağlar ve destekler; cilalı mat çelik, bağımsız mimari heykelleri şekillendirir ve güçlendirir” (Avgikos, 2020, 1.paragraf).

1970’lerin başında sanatçı çelik kabloyu kullanabileceğini keşfetmiş ve eserlerinde kontrast yaratarak camın görünürlüğünü arttırmıştır. Sonrasında ortaya koyduğu işlerinde kullandığı metal levhalar, sanatçının saydamlığı ve yarı saydamlığı ön plana çıkarmasını sağlamıştır.

Görsel 33. Christopher Wilmarth, “**Davet**”, (1975-76), Metal ve Cam, (Kaynak: <https://brooklynrail.org/2020/04/artseen/Christopher-Wilmarth>, Erişim Tarihi: 11.04.2022)

Kazıma tekniği ile camı yarı matlaştırıp şeffaflık olgusunu yarıya indiren sanatçı, metal levhalarla kurduğu kompozisyonda izleyiciye üç farklı ton göstermektedir. Konvansiyonel heykel malzemesi olan metalin ışığı geçirmeyen yapısından yararlanmış, ışığı geçiren cam malzeme ile şeffaflık, yarı şeffaflık ve şeffaf olmayan yüzeyleri vurgulamıştır.

4.1.7. Donald Lipski

Cam malzeme ile metali bir arada kullanarak izleyiciyi etkisi altına alan sanatçılardan biri de Donald Lipski'dir. Plastik sanatların birçok alanında üretim yapan sanatçı, 2014 yılında Tacoma'da bulunan Museum of Glass'ın uzman cam üfleyicileri ile çalışarak çıkarttığı “Viski Nehri” adlı seride cam malzemeyi, çeşitli hazır metal objelerle birleştirmiştir. Eserlerin cam bölümlerini, malzemenin şeffaflığını kullanarak akışkan, esnek bir formda gibi tasarladığı ve tasarıma ek olarak daha katı duran metal objelerle desteklediği görülmektedir. Sanatçı, cam ve metal arasındaki maddesel farkı bir araya getirerek izleyici ile buluşturmuştur.

Görsel 34. Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD, (Kaynak: <http://www.donaldlipski.net>, Erişim Tarihi: 20.04.2022)

Görsel 35. Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD, (Kaynak: <http://www.donaldlipski.net>, Erişim Tarihi: 20.04.2022)

Görsel 36. Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD, (Kaynak: <http://www.donaldlipski.net>, Erişim Tarihi: 20.04.2022)

Görsel 37. Donald Lipski, “Viski Nehri Serisi”, (Detay), (2014), Metal ve Cam, Barbara Davis Gallery, ABD, (Kaynak: <http://www.donaldlipski.net>, Erişim Tarihi: 20.04.2022)

“Yeni çalışma, kelepçeler, kancalar ve aletler tarafından saldırıya uğradığı için cam hakkında bildiklerimize (sert ve kırılğan olduğuna) karşı çıkan bir plastisiteyi araştırıyor” (Lipski, 2015. 4.paragraf).

4.1.8. Gina Zetts

Sanatçı yakın dönemde açmış olduğu “Bir Ev Yaratmak” adlı sergisinde birçok malzemeyi bir araya getirmiş, bu eserlerden birinde ise cam ve ahşabı birlikte kullanmıştır.

“Baştan başlamak için bir başlangıç noktası ve yolculuğun sonunda dönmek için güvenli bir yer, bir ev istemek, bizim doğamızda var. Bu ev kaybolursa, biz de kaybolabiliriz” (“To Build a Home”, 2015, 1.paragraf).

Sanatçının sözlerinden de anlaşılacağı üzere “ev” kavramına odaklandığı sergisinde “Değiştirilmiş Tüketim” adlı eserinde ahşap sandalye üzerinde döküm camdan yapılmış kavramsal formlara yer verilmiştir.

Görsel 38. Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (2014), Ahşap ve Cam, (Kaynak: <http://www.ginazetts.com/#/alps-avenue>, Erişim Tarihi: 23.04.2022)

Görsel 39. Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (Detay), (2014), Ahşap ve Cam, (Kaynak: <http://www.ginazetts.com/#/alps-avenue>, Erişim Tarihi: 23.04.2022)

Görsel 40. Gina Zetts, “Bir Ev Yaratmak Sergisi-Değiştirilmiş Tüketim”, (Detay 2), (2014), Ahşap ve Cam, (Kaynak: <http://www.ginazetts.com/#/alps-avenue>, Erişim Tarihi: 23.04.2022)

4.2. Şeffaflık Olgusu

Işığın geçirebilen kimyasının yüksek olduğu cam malzeme ışık kırılmaları ve doluluk-boşluk dengesinin sağlanabilmesi nedeniyle heykel malzemeleri arasında güçlü bir yere sahiptir. Hacimsel olarak varlığı duyu organları tarafından hissedilebilen camın diğer malzemelerden farkı şeffaf oluşudur. Heykel sanatında form kazanmış diğer malzemeler kenar ve köşeleri ile boşluğu doldursa da cam malzeme ile yapılan formlarda bu olanaklı değildir. Fiziksel olarak sert ve dokunulduğunda doluluk hissini veren cam, ne kadar boşlukta var olan bir madde olsa da şeffaflığı ile görsel olarak izleyicide yokmuş gibi bir etki yaratmaktadır.

Görsel 41. Václav Cigler, “Yumurta”, 55 x 55 x 100 cm, Caterina Tognon, İtalya, (Kaynak: <https://www.caterinatognon.com/artists/vaclav-cigler>, Erişim Tarihi: 06.05.2022)

Cam malzeme şeffaf yapısı nedeniyle mekandaki ışıkları yüzeyinde tutmak yerine içerisine alarak kendini ışık kütlesi haline getirmektedir. Cam rengi, ışığı kütlesinin içinde tutması gibi özellikleri; tekniği, kullanım çeşitliliği, farklı dokuların ortaya çıkması gibi değişik sonuçları doğurmaktadır.

“Parıltılı renkler, parıltı şeritleri, benekler, ışımlar, parıltı benekleri, mitolojik dünyanın, inançlar aleminin, efsane ortamlarının yüzbinlerce yıl kullanılmış ışıksal doku değerleridir. Camla biçimlenmiş her tasarım, izleyeni olumlu, düşsel, düşlemsel dünyaya götürür. Işıksal dokunun saf, dinamik, heyecanlı özellikleri, insanı alışlagelmiş güzellik algısının dışına, düşe ulaştırır. Bu saydam olmayan hiçbir malzeme ile yaratılamaz” (Atalayer, 1999, s.4).

Cam, kendi başına ışıksal bir malzeme olarak birçok etkiyi gözler önüne sermektedir. Fakat saydam olmayan konvansiyonel malzemeler ile bir araya geldiğinde var olan etkilerde kontrast ve doluluk-boşluk unsurları daha çok vurgulanmaktadır. Ahşap, metal, taş gibi ışığı yüzeyinde tutan, saydam olmadığı için sınırları ve çizgileri net olan malzemeler cam ile birleştirildiğinde dokusal olarak zıtlık yaratmaktadır. Işığın, malzemenin yüzeyinde kalarak formu ortaya çıkarması ve malzemenin içine girerek formun kendisi olması kontrastı ortaya çıkaran en önemli unsurlardan biridir.

Görsel 42. Marry Shaffer, “Çıkıntı Mavi Mamoure”, (2001), Bronz ve Cam, (Kaynak: <https://www.ragoarts.com/auctions/2020/01/modern-design/788>, Erişim Tarihi: 08.05.2022)

Şeffaflık olgusunun en önemli plastik sonuçlarından biri; ışık dengesi açısından kontrast oluşturmalarının yanı sıra form bağlamında (dokusal anlamda) sert yapısına rağmen yumuşak bir his ile zıtlık yaratmasıdır. Marry Shaffer’ın “Çıkıntı Mavi Mamoure” eserinde de görüldüğü gibi bronz ve cam malzemeler bir araya geldiğinde maddesel olarak izleyiciye verdiği etkinin sertlik ile yumuşaklık arasında hareket ettiği görülmüştür.

Görsel 43. Marry Shaffer, “**Çıkıntı Mavi Mamoure**”, (**Detay**), (2001), Bronz ve Cam,
(Kaynak: <https://www.ragoarts.com/auctions/2020/01/modern-design/788>, Erişim Tarihi:
08.05.2022)

“Saydam özellikteki cam, sert görünümü ile kırılma özelliğinin yanında ışığı geçirmesi ve belli bir derecede yansıtması ile de yumuşak bir dokuya sahip oluşunu aynı anda algılatır. Saydamlık özelliği sayesinde ışığı hem geçirme hem de aynı zamanda yansıtılabilirliği ile camın ışık ile olan ilişkisi diğer malzemelere göre farklıdır. Saydam olduğu için ışığı geçirmesi, aynı zamanda parlak yüzeyi ile ışığı yansıtması ve taşıdığı ışığa göre değişkenlik göstermesi ışığın etkisini güçlü kılar” (Gündüz, 2017, s. 28).

5. BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Görsel 44. Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya

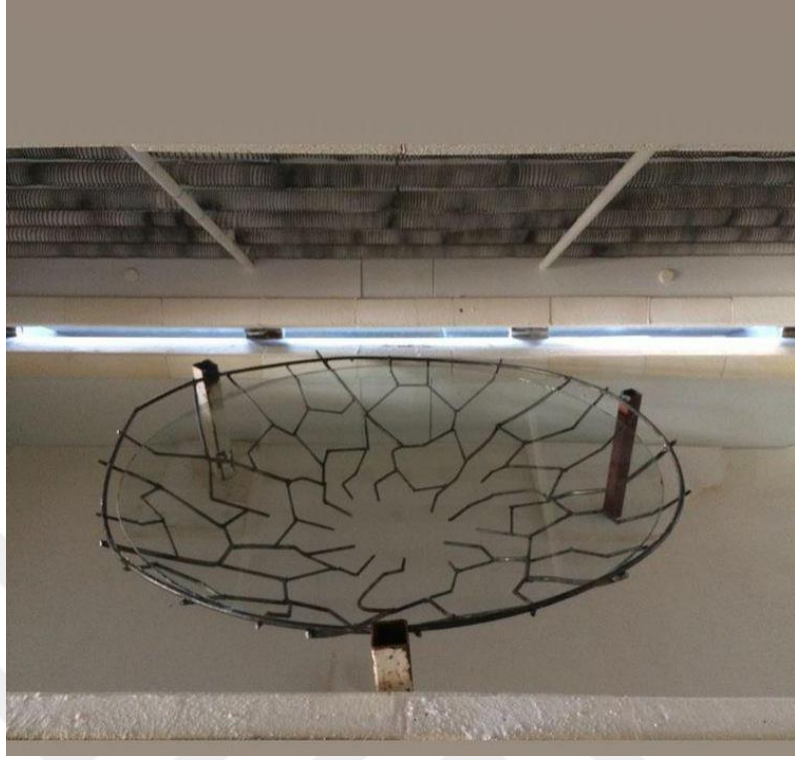
Görsel 45. Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (Detay), (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya

“Gördüğüm Karmaşıklık” adlı eserin yapımında cam ile metalin bütünleştirildiği görülmektedir. Eserde figürün, retinadaki başkalaşan görme eylemine vurgu yapılırken cam malzemenin şeffaf oluşundan yararlanılmıştır. Heykelde metal bölümlerin keskin ve sınırları belirleyen bir formda olması, camın var olmasına rağmen boşluk yaratmasına olanak sağlamıştır.

Görsel 46. Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık”, (Detay), (2020), 100 x 100 x 150 cm, Cam ve Metal, Antalya

Eserin düz plaka halindeki cam kısmı, metalden yapılan kalıp görevindeki düzeneğin üzerinde bükülerek şekil almıştır. Kalıp içi bükme tekniği ile yapılan bu kısımda oluşan iç-dış bükeyler camın yüzeyinde ışık kırılmalarını ve doku oluşumunu sağlamıştır. Camın çökertme öncesi kalıp aşaması Görsel 47’de, fırınlandıktan sonra çökerek kalıbın formunu alması ise Görsel 48’de görülmektedir.

Görsel 47. Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık” (Kalıp Aşaması), (2020),
Antalya

Görsel 48. Tarık Dayan, “Gördüğüm Karmaşıklık” (Çökertme Aşaması), (2020),
Antalya

Görsel 49. Tarık Dayan, “İsimsiz”, (2020), 56 x 48 x 17 cm, Cam, Metal ve Granit, Antalya

Eserde cam malzeme, metal malzeme ile birlikte kullanılmıştır. Fakat cam, akıtarak döküm tekniği ile şekillendirilmiştir. Konvansiyonel malzeme ile cam malzemenin birlikte kullanımı bağlamında yapılan eserde dolu döküm camın diğer malzemeler ile birleşiminde ortaya çıkan sonuçlar incelenmiştir. Yüzeyin parlatılması ile kullanılan metal ve dolu döküm yapılan ancak yarı saydam olan cam üzerinde ışığın değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Metal, yapısı gereği ışığı yüzeyinde göstererek geri yansıtırken cam içerisinde tutarak kendini ışıklı bir forma dönüştürmektedir. Işığın malzemeler arasındaki değişkenliği kompozisyonda kontrast bir görüntü yaratmaktadır.

Görsel 50. Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Modelleme Aşaması), (2020), Antalya

Görsel 51. Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Bal Mumu Aşaması), (2020), Antalya

Geleneksel tekniklerden biri olan çamurla modelleme yöntemiyle yapılan tasarım daha sonrasında silikon kalıp alınarak bal mumuna dönüştürülmüştür. Bal mumundan elde edilen modelden ise ısıya dayanıklı silisli alçı karışımından kalıp alınmıştır. Isıya dayanıklı kalıp, fırına yerleştirildikten sonra küçük parçalardan oluşan camlar ortası delik seramik kaba koyulmuş ve eritilerek kalıbın formunu alması sağlanmıştır.

Görsel 52. Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Döküm Aşaması), (2020), Antalya

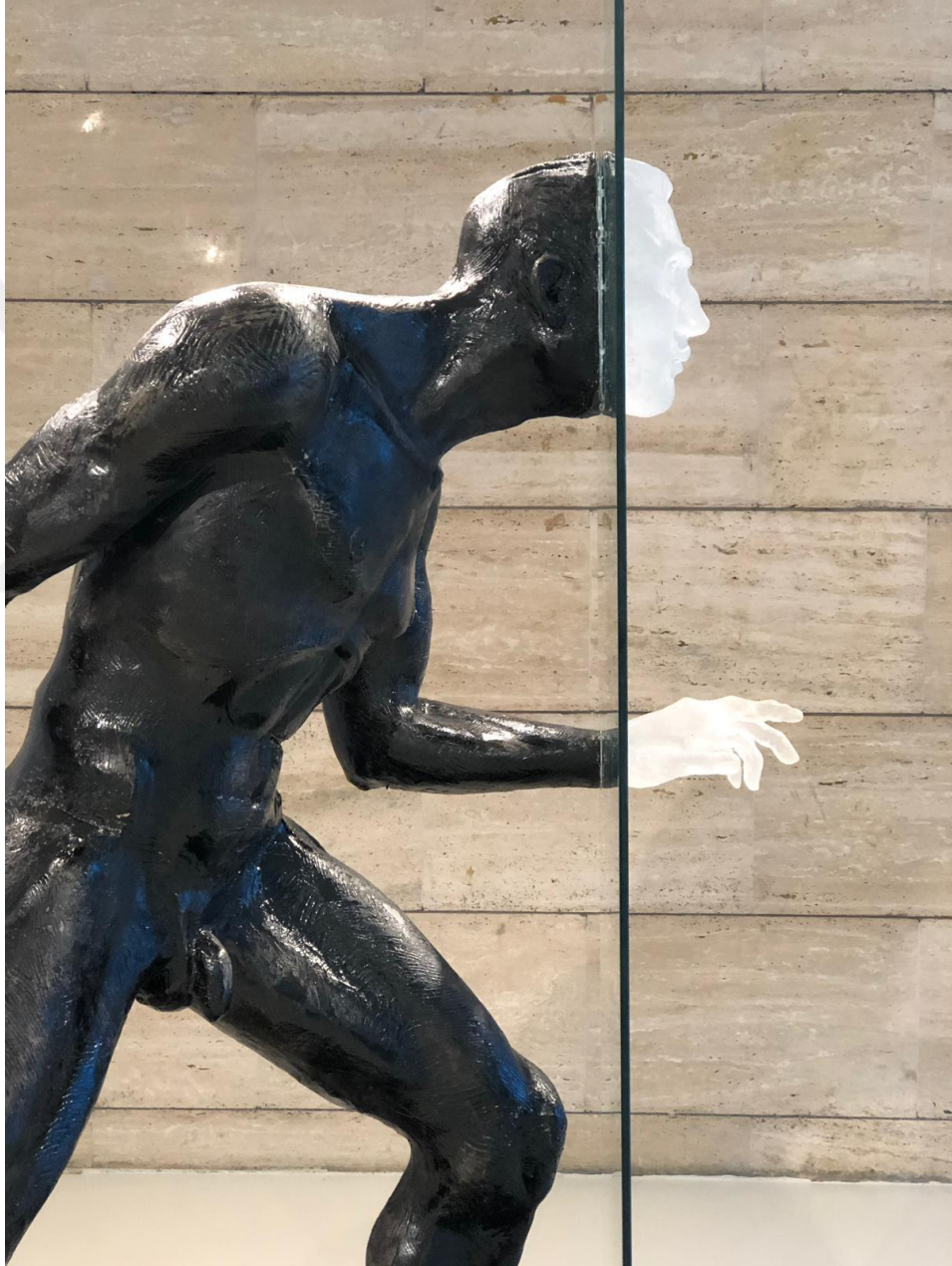
Görsel 53. Tarık Dayan, “İsimsiz”, (Döküm Sonrası Detay), (2020), Antalya

Görsel 54. Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (2019), 190 x 140 x 110 cm, Cam, Fiber, Antalya

Eser, konvansiyonel malzemelerden biri olan bronz ile camın birlikte kullanımını çözümleyebilmek için çamurdan modellenmiştir. Fiber malzeme ile döküm işlemi tamamlanarak boya ve eskitme tekniğiyle bronz görünümü verilmiştir. Figürün yüz ve el kısmındaki cam bölüm, “akıtarak döküm tekniği” ile şekillendirilmiştir. Döküm camları ve bronz görünümlü fiberi birbirinden ayıran kapı

görevindeki bölümde ise cam levha kullanılmıştır. Diğer eserlerde olduğu gibi bu eserde de cam malzeme ve bronz görünümü arasındaki doluluk boşluk etkisi vurgulanmaktadır. Camdan elde edilen yarı saydam kısımların figürün diğer bölümlerine zıtlık yaratması, kavramsal açıdan da eseri desteklemektedir.

Görsel 55. Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Detay), (2019), 190 x 140 x 110 cm, Cam, Fiber, Antalya

Görsel 56. Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Bal Mumu Aşaması), (2019), Antalya

Görsel 57. Tarık Dayan, “Ego Asimilasyonu”, (Döküm Sonrası), (2019), Antalya

SONUÇ

Heykel tarihinde eserler, insan hayatının önemli bir yerini kapladığı için uzun süre konvansiyonel malzeme ile kalıcı şekilde üretilmiştir. Doğada bulunabilmesinin yanı sıra değerli ve dayanıklı oluşları bu malzeme seçimindeki en büyük etkidir. 1900'lerin başlarında endüstrinin gelişmesi ve malzeme seçeneğinin çeşitlenmesiyle, heykel sanatında geleneksel olana başkaldırının ilk adımlarının atılması söz konusu olmuştur. Heykel tarihinde, Naum Gabo'nun başlattığı ve birçok sanatçının devamını getirdiği farklı malzeme arayışı, materyalin değerinden çok alt metnin ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

1950'den sonra çeşitli cam fabrikalarının kurulması ile camın heykel sanatında kullanımı bir hayli artmıştır. Seri üretimle değeri azalan cam, Stüdyo Cam Hareketi ile sanatçıların ve akademisyenlerin atölyesinde tekrar değerlendirilmeye başlamıştır. Bu doğrultuda sıcak cam tekniklerini geliştiren sanatçılar camı çeşitli formlara sokarak heykel sanatında varlıklarını göstermektedirler. Camın tek başına kullanımının artmasıyla arayış içine giren sanatçılar, camı konvansiyonel malzeme ile birlikte kullanarak disiplinlerarası çalışmalar ortaya koymuş, diğer materyallerle birleşen camın etkilerini izleyici ile buluşturmışlardır. Konvansiyonel malzeme ile camın renkliliği birlikte kullanıldığı takdirde daha etkili sonuçlar gözler önüne serilmektedir. Saydam olmayan madde ile birleştirilen camın; saydamlığının, parıltılarının, renkliliğinin ve ışıklılık derecesinin arttığı görülmektedir. Cam, konvansiyonel malzeme ile doğrudan birleştiğinde ışığı şiddetlendiren etkiler oluşturmaktadır. Çünkü saydam olmayan malzemeler ile cam, ışığın daha düzenli gelmesiyle plastik varlığa dönüşerek "ışıklı hacim" niteliği kazanmaktadır. Camı, bronz, taş, ahşap ve metal gibi geleneksel malzemeler ile birleştiren sanatçıların şeffaflık etkisini kullanarak kontrastlık yarattığı görülmektedir. Kimi kompozisyonlarda camın sınırları çizdiği görülme de doluluk-boşluk dengesini sağlayabilen bir malzeme olduğu anlaşılmaktadır. Işğın önemli bir yardımcı unsur olduğu cam malzemede, her geçen gün gelişen ve birbirinden farklı çok sayıda materyal ile uyum sağlayan sanatsal bir ifade aracı olmayı başarmıştır.

KAYNAKLAR

- Ağatekin, M. (2008). Cam Sanatında Işık Etkileri ve Stanislav Libensky'nin Çalışmaları. Anadolu Sanat Dergisi, Sayı: 19.
- Ağatekin, M. (2011). Çağdaş Cam Sanatı Fırın Teknikleri ve Uygulamaları. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Atalay, R. (2006). Camın Heykel Sanatında Plastik ve Estetik Katılımları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir.
- Atalayer, F. (1999). Pırltının Gücü, Sanat Eğitimi Ders Notları, Eskişehir.
- Avgikos J. (2020). Christopher Wilmarth: Sculptures and Drawings from the 1970s. Erişim Adresi: <https://brooklynrail.org/2020/04/artseen/Christopher-Wilmarth-Sculpture-and-Drawings-from-the-1970s>, Erişim Tarihi: 11.04.2022.
- Blumberg, N. (t.y.). Umberto Boccioni, Encyclopedia Britannica. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/biography/Umberto-Boccioni>, Erişim Tarihi: 22.02.2022.
- Convantional, (t.y.). Britannica Dictionary. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/dictionary/conventional>, Erişim Tarihi: 18.01.2022.
- Cummings, K. (1997). Techniques of Kiln-Formed Glass, A&C Black (Publisher) Limited, London.
- Gündüz, E. (2017). Cam Sanatında Saydamlığın Eser Anlamına Etkisi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Huntürk, Ö. (2011). Heykel ve Sanat Kuramları. İstanbul: Kitabevi.
- Lipski, D. (2015). Whiskey River, Barbara Davis Gallery. Erişim Adresi: <https://www.barbaradavisgallery.com/donald-lipski-whiskey-river.html>, Erişim Tarihi: 23.04.2022.
- Jarrasse, D. (1992), Rodin, Terrail. Fransa.
- Kohler, L. (1998). Glass an Artist's Medium, Krause Publications, Lola, U.S.A.
- Krauss, R. (1981). Passages in Modern Sculpture. London: MIT Press.
- Küçükerman, Ö. (1985). Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığından Örnekler. Türkiye İş Bankası Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara.
- Lara Aldridge. (t.y.). Courtyard Gallery. Erişim Adresi: <http://www.courtyardgallery.co.uk/glass.html>, Erişim Tarihi: 28.03.2022.
- Özbal, H. (2005). MÖ. 3.Binyılda Anadolu'da Bronz. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Özet, A. (1987). Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Penny, N. (1993). The Materials of Sculpture. London: Yale University Press.
- Pliny. (1993). Art Décor. Aylık Dekorasyon ve Sanat Dergisi, Asır Matbaacılık Ltd., İstanbul, Sayı: 4-5, Temmuz-Ağustos.

- Rosenstock, L. (1989). Christopher Wilmarth. The Museum of Modern Art, New York.
- Sanatta Venüs. (2017). Pera Müzesi. Erişim Adresi: <https://www.peramuzesi.org.tr/blog/sanatta-venus/1427>, Erişim Tarihi: 20.01.2022.
- The Story of Michelangelo's David. (t.y.). Victoria and Albert Museum. Erişim Adresi: <https://www.vam.ac.uk/articles/the-story-of-michelangelos-david>, Erişim Tarihi: 23.01.2022
- To Build a Home. (2015). Gina Zetts. Erişim Adresi: <http://www.ginazetts.com/#/alps-avenue/>, Erişim Tarihi: 23.04.2022.
- Yavuz, Ö. E. (2021). Heykel Sanatında Malzemelerin Birer Söz Edimi Olarak Kuramsallaştırılmasına Doğru. Journal of Arts, 4 (1), 25-38.
- Wright, B. (2013). Akhenaten and Amenhotep, Corning Museum of Glass. Erişim Adresi: <https://blog.cmog.org/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

İletişim Bilgileri

Telefon	
e-posta	
Adres:	

Eğitim Bilgileri

Lise	
Lisans	
Yüksek Lisans	

Kariyer Bilgileri*

İş Deneyimi	
Kurs-Sertifika	
Aldığı Ödüller	
Üyelikler	
İlgi Alanları	
Referanslar	

İmza

*Doldurulması zorunlu değildir.

